

Vliv alkoholu na rizikové sexuální chování u mladistvých

Anna Ondrašíková

Bakalářská práce
2024

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Anna Ondrašíková**
Osobní číslo: **H21536**
Studijní program: **B0111A190011 Sociální pedagogika**
Forma studia: **Prezenční**
Téma práce: **Vliv alkoholu na rizikové sexuální chování u mladistvých**

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti adolescence, rizikového sexuálního chování a užívání alkoholu.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shmutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

DOLEJŠ, Martin, 2010. Efektivní včasná diagnostika rizikového chování u adolescentů. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-2642-6.

FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA, 2009. Sociální patologie: Analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2781-3.

CHRÁSKA, Miroslav, 2007. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1369-4.

ILLES, Tom, 2002. Děti a drogy. Praha: ISV. ISBN 80-85866-50-1.

MORAVCOVÁ, Eva, Zuzana PODANÁ a Jiří BURIÁNEK, 2015. Delikvence mládeže: Trendy a souvislosti. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-860-3.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Lucie Cejpek Blašíková, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **15. ledna 2024**
Termín odevzdání bakalářské práce: **26. dubna 2024**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 15. ledna 2024

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a). V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně 25.4.2024

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělčně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě

pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Obsahem bakalářské práce je rizikové sexuální chování mladistvých pod vlivem alkoholu. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část se věnuje rizikovému chování u mladistvých se specifickým na užívání alkoholu a rizikové sexuální chování. Dále popisuje i psychosexuální vývoj v období adolescence. Na teoretickou část navazuje praktická část, která zkoumá spojitosti mezi konzumací alkoholu a rizikovým sexuálním chováním u mladistvých. Jako výzkumný nástroj je zvoleno anonymní dotazníkové šetření. Po sběru dat je provedeno třídění a následně analýza. Výsledky jsou zpracovány ve formě tabulek a grafů. Na základě výsledků šetření lze vyvodit spojitost mezi užíváním alkoholu a rizikovým sexuálním chováním, která může posloužit v praxi pro prevenci sociálně patologických jevů u mladistvých.

Klíčová slova: rizikové chování, rizikové sexuální chování, užívání alkoholu, prevence, adolescence

ABSTRACT

The content of the bachelor thesis is the risky sexual behaviour of adolescents under the influence of alcohol. The thesis is divided into theoretical and practical parts. The theoretical part is devoted to risky behaviour in adolescents with specific reference to alcohol use and risky sexual behaviour. It also describes psychosexual development during adolescence. The theoretical part is followed by a practical part which examines the links between alcohol consumption and risky sexual behaviour in adolescents. The research instrument chosen is an anonymous questionnaire survey. After the data collection, the data is sorted and then analysed. The results are presented in the form of tables and graphs. Based on the results of the survey, a link between alcohol use and risky sexual behaviour can be drawn, which can serve in practice for the prevention of socially pathological phenomena in adolescents.

Keywords: risky behaviour, risky sexual behaviour, alcohol use, prevention, adolescence

Chtěla bych poděkovat Mgr. Lucii Cejpek Blašíkové, Ph.D. za odborné vedení, vstřícnost, podnětné připomínky a všechny cenné rady při zpracování absolventské práce. Poděkování patří i mé rodině a nejbližším přátelům za trpělivost a podporu. Dále poděkování náleží i středním školám, které se na mém výzkumu podílely a bez kterých by nebylo možné výzkum realizovat.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ	12
1.1 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ VZNIK RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ	13
1.2 TYPY RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ	15
1.3 PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ	17
2 RIZIKOVÉ SEXUÁLNÍ CHOVÁNÍ	20
2.1 VYBRANÉ DRUHY RIZIKOVÉHO SEXUÁLNÍHO CHOVÁNÍ	23
3 UŽÍVÁNÍ ALKOHOLU	27
3.1 DŮVODY UŽÍVÁNÍ ALKOHOLU U MLADISTVÝCH	31
3.2 DŮSLEDKY UŽÍVÁNÍ ALKOHOLU U MLADISTVÝCH	32
4 ADOLESCENCE A PSYCHOSEXUÁLNÍ VÝVOJ	34
II PRAKTICKÁ ČÁST	37
5 VÝZKUMNÁ ČÁST	38
5.1 DESIGN VÝZKUMU	38
5.2 CÍLE VÝZKUMU	39
5.3 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	39
5.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR	40
5.5 VÝZKUMNÝ NÁSTROJ	41
5.6 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT	43
6 ANALÝZA DAT	44
6.1 JAK ČASTO DOCHÁZÍ U MLADISTVÝCH KE KONZUMACI ALKOHOLU A JAKÉ SOCIÁLNÍ FAKTORY KONZUMACI ALKOHOLU OVLIVŇUJÍ?.....	45
6.2 JAKÝ JE ROZDÍL V PROJEVU RIZIKOVÉHO SEXUÁLNÍHO CHOVÁNÍ MEZI MLADISTVÝMI Z MATURITNÍCH A NEMATURITNÍCH OBORŮ V ABSTINUJÍCÍM STAVU A POD VLIVEM ALKOHOLU?	51
6.3 V JAKÉM PROSTŘEDÍ DOCHÁZÍ K NEJČASTĚJŠÍMU PROJEVU RIZIKOVÉHO SEXUÁLNÍHO CHOVÁNÍ POD VLIVEM ALKOHOLU?.....	61
6.4 JAKÁ JE INFORMOVANOST MLADISTVÝCH O SEXUALITĚ A RIZIKOVÉM SEXUÁLNÍM CHOVÁNÍ?	64
7 INTERPRETACE DAT	69
7.1 DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	72
ZÁVĚR	74
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	75
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	80

SEZNAM OBRÁZKŮ	81
SEZNAM TABULEK.....	82
SEZNAM PŘÍLOH.....	84

ÚVOD

Rizikové chování u mladistvých je v současné době velmi rozebíraným tématem a doby, kdy toto téma bylo svým způsobem tabuizováno jsou dávno pryč. Od 90. let 20. st. se začíná velmi rozšiřovat povědomí o této problematice a výrazně narůstá počet studií v oblasti rizikového chování. Právě adolescenti jsou nejvíce ohroženou skupinou. Dle Matouška (2011) v období dospívání dochází k ústupu vlivu rodiny a do popředí se dostává potřeba konformity s vrstevnickou skupinou, která ovlivňuje u dospívajícího hledání „svého já“, což s sebou nese i ovlivňování postojů ke konzumaci alkoholu a sexualitě. Termín rizikové chování, s nímž se budeme zabývat, představuje dle Dolejše (2010) do jisté míry nový pohled na jevy dříve označované za sociálně patologické.

Teoretická část práce poskytuje přehled o rizikových formách chování, se zaměřením na rizikové sexuální chování a konzumaci alkoholu, včetně jejich důsledků. Výběr těchto dvou konkrétních forem rizikového chování je podmíněn za prvé tím, že konzumace alkoholu je v České republice výrazný problém, který se týká nejen dospělých, ale i ve velké míře dospívajících, což dokazuje např. studie ESPAD. Druhý aspekt ovlivňující volbu rizikového sexuálního chování, jak uvádějí Kosová a Martínek (2020), spočívá v tom, že s rozšířením moderních technologií se stále častěji hovoří o rizikovém sexuálním chování v kyberprostoru. Nicméně je nezbytné si uvědomit, že i přes tuto rostoucí pozornost k digitálním aspektům sexuálního chování, klasické formy rizikových sexuálních aktivit nezmizely, ačkoliv jim bývá často věnována menší pozornost. Celou práci se nám prolínají preventivní opatření k rizikovému chování a v závěru se věnujeme psychosexuálnímu vývoji v adolescenci, což je klíčová oblast pro pochopení tendencí k rizikovému chování u této skupiny.

Cílem práce je zmapovat tuto provázanou problematiku na vybraných středních školách. Zaměřili jsme se na adolescenty z maturitních a nematuritních forem studia pro případné porovnání rozdílů mezi studenty. Řada studií totiž prokazuje rozdíly ve vykazování rizikového chování dle formy studia – studenti nematuritních oborů bývají považováni za více rizikovou skupinu. Vybrané střední školy vyslovily zájem o analýzu dat u jejich studentů s cílem prozkoumat výskyt rizikového chování mezi navštěvujícími žáky. K provedení výzkumného šetření jsme zvolili anonymní dotazník. Na základě analýzy zjištěných dat jsou formulována doporučení pro praxi, která mohou přispět středním školám k lepšímu zacílení preventivních programů.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ

„Pojmem rizikové chování definujeme takové chování jedince nebo skupiny, které zapříčiňuje prokazatelný nárůst sociálních, psychologických, zdravotních, vývojových, fyziologických a dalších rizik pro jedince, pro jeho okolí a / nebo společnost“ (Dolejš, 2010, s. 9).

Nejčastěji hovoříme u mladistvých o porušování pravidel, které jsou zavedeny ve společnosti, porušování školních pravidel či o nekomfortním chování, které značí negativní vybočování z norem a již zmíněných pravidel. Obecně lze tvrdit, že rizikové chování zahrnuje veškeré jednání předpovídající možnou delikvenci. Do určité míry toto jednání je v průběhu dospívání považováno za normální, jelikož poukazuje na složitost tohoto vývojového období, probíhajícího u každého jedince individuálně (Moravcová et al., 2015).

V odborné literatuře se setkáváme s mnoha označeními se spolu úzce souvisejícími pojmy rizikového chování. Rizikové, delikventní, problémové a další druhy chování vymezují jednání adolescentů, které jsou nepřijatelné ve společnosti, nejsou akceptovány kulturou, a někdy bývají i zakázané. Do společensky nepřijatelného chování řadíme chování agresivní, antisociální, asociální, abnormální, delikventní, kriminální, predelikventní, nepřizpůsobivé, maladaptivní, návykové, problémové a rizikové. Odborná literatura tedy obsahuje velký výčet pojmových označení, která se často i vzájemně překrývají svou náplní obsahu (Dolejš, 2010).

Nesoulad v odborném názvosloví může způsobovat vzájemné nepochopení problematiky a proto si blíže představíme pojem **rizikové chování dle Miovského a Zapletalové** (2010, s. 28, 29). Dle těchto autorů rizikovým chováním rozumíme chování, které vede k výraznému nárůstu zdravotních, sociálních, výchovných a jiných rizik pro jedince nebo společnost. Tento termín nahrazuje dříve používaný termín sociopatologický jev. Pojem sociopatologický jev je na jednu stranu stigmatizující a klade příliš velký důraz na sociální / skupinové normy. Na rizikové chování nahlížíme jako na soubor jevů, jejichž existenci a důsledky lze vědecky studovat a ovlivnit preventivními a terapeutickými intervencemi.

„Nejčastěji do konceptu rizikového chování řadíme: šikanu a násilí ve školách, vč. dalších forem extrémně agresivního jednání, dále záškoláctví, užívání návykových látek, nelátkové závislosti (gambling, problémy spojené s nezvládnutým využíváním PC atd.) užívání anabolik a steroidů, obecně kriminální jednání, sexuálně- rizikové chování, vandalizmus,

xenofobii, rasismus, intoleranci a antisemitizmus, komerční zneužívání dětí , týrání a zneužívání dětí atd.“.

1.1 Faktory ovlivňující vznik rizikového chování

Bio-psycho-sociální model obsahuje dle většiny autorů faktory, které ovlivňují vznik rizikového chování u jedince. Jednotlivé faktory dělíme do tří hlavních skupin, kterými jsou:

1. Biologické faktory
2. Psychologické faktory
3. Sociální faktory

Tyto faktory však nepůsobí jednotlivě na jedince avšak ve vzájemné interakci, a proto je nazýváme multifaktoriální. Působení těchto faktorů, které má jedinec vrozené nebo získané, lze označit za zprostředkovatele osobnosti jedince a jeho chování. Všechny tyto faktory mohou mít jak pozitivní, tak i negativní vliv a s tím spojené důsledky. Ty následně velmi výrazně ovlivňují život jedince, ať už pozitivním nebo negativním dopadem (Dolejš, 2010).

Biologické faktory máme vrozené a získané, např. jako následek úrazu či onemocnění. Dle Nakonečného (1998) získáváme geneticky od rodičů nejen jejich fyzické znaky, ale i jejich vlastnosti. Zděděnou, tedy vrozenou, dispozicí jedince může být např. hyperkinetický syndrom s poruchou pozornosti a přidruženou hyperaktivitou, jak uvádí Train (1997). Z výzkumů vyplívá, že jedinci se sklony k impulzivnímu jednání a agresivitě, což jsou symptomy i syndromu ADHD, většinou tíhnou k rizikovým formám chování, avšak je nutné podotknout, že tyto genetické dispozice přímo nevedou k rizikovému chování.

Dědičné dispozice snižují, respektive zvyšují práh pro působení vlivů prostředí. Většinu postojů, zájmů, inteligenci, osobnostní vlastnosti, temperament atd. si neseme v sobě jako genetické vlohy získané od našich rodičů. Veškeré tyto predispozice mohou ručit např. za hyperaktivitu jedince či sníženou sebekontrolu. Ve spojitosti působení dalších faktorů z bio-psycho-sociálního modelu, u adolescentů především působení prostředí, vzniká velmi vlivný předpoklad pro vznik rizikového chování (Matoušek, 2011). Do hlavních faktorů, spouštějících rizikové chování řadí Tomšík et al. (2017) poruchy přizpůsobení. Snížení zábran, dráždivost, úzkostlivost i tendence k riziku či lhostejnost ke zpětné vazbě.

Oblast **psychologických faktorů** se zabývá především osobnostními faktory, zpožděným vývojem a duševními poruchami. Existuje řada, zejména psychologických, studií, které zkoumají různé osobnostní faktory, které mohou ovlivňovat rizikové chování. Mezi

nejčastěji zkoumané patří adolescence jako období rizika - rizikové chování v adolescenci a jeho identifikace. Můžeme zmínit depresi a depresivní symptomy, které se opakovaně ukázaly jako předpovědění různých forem rizikového chování. Jako ochranné faktory byly zkoumány např. sebedůvěra, sebeúcta nebo odolnost. Zajímavá jsou také zjištění naznačující, že časný nástup puberty je rizikovým faktorem pro celou řadu emocionálních a behaviorálních problémů a rizikového chování. Existuje stále více důkazů, že časný nástup puberty je spojen s úzkostí, poruchami chování a užíváním návykových látek (Schmied a Tully, 2009). Do osobních vlivů, které se mohou podílet na vzniku rizikového chování zahrnujeme i negativní životní události či traumatické zážitky, deprese, poruchy emocionality, absenci sociálních dovedností, agresi, hostilitu, nízké sebevědomí a sebehodnocení (Charvát in Miovský, 2015).

Významným faktorem je také sebekontrola, která může bránit vzniku rizikového jednání především v situacích, kdy je toto jednání tzv. normalizováno – jako např. zkušenosti s užíváním alkoholu či drog. Autoři Hirschi a Gottfredson (2001, in Moravcová et al., 2015) definovali hlavní rysy nízkého sebeovládání, kterými jsou deficit ve vytrvalosti a pílí, lhostejnost k potřebám druhých, minimální tolerance k frustraci, vyhledávání rizika a dobrodružství, impulzivita. Zjednodušeně nízkou sebekontrolu definuje podléhání krátkodobému potěšení na úkor dlouhodobého uspokojení. Jeden z předpokladů pro vznik rizikového chování je právě nízká úroveň sebekontroly. Celkově sledujeme snížení sebekontroly u mladistvých v České republice, nyní už i bez významného rozdílu mezi pohlavími. Dříve byla sledována větší úroveň sebekontroly u dívek, avšak dnes se tato míra v sebekontroly v porovnání s chlapci velmi významně snižuje. Dle výzkumu ISDR je zcela evidentní, že dostatečná míra sebekontroly je preventivním faktorem pro vznik rizikového chování, předpokladem k úspěchu a subjektivním vnímáním spokojenosti jedince.

Sociální faktory mohou být dalším spouštěčem rizikového chování. Dle Vágnerové mají na formování dětské osobnosti největší vliv rodina, škola a vrstevníci. Adolescenti však v průběhu dospívání začínají více upřednostňovat svůj pohled na svět, dochází ke změnám jejich preferencí a rodičovský vliv slábne. Do popředí se dostávají vrstevníci a vliv přátel je stěžejním faktorem (Vágnerová, 2012). Kraus (2014) označuje rodinu za nejvlivnější v počátečních fázích vývoje. V dnešní době, pod nátlakem celé společnosti, je dle něj však nereálný model ideální rodiny, která řádně plní veškeré své funkce. V důsledku nedostatečného naplnění rodičovské úlohy dochází k absenci kontroly, nezájmu, nedůslednosti a také v různém rozsahu k selhání adolescenta.

Rodina a škola jsou dva vzájemně propojené faktory, které mají u mladistvých vytvářet pocit bezpečí. Autoři Navrátil a Mattioli (2011) řadí mezi časté nedostatky ve školství špatné pojetí výuky, výchovy, pedagogické komunikace a špatné řešení školních či mezilidských konfliktů. Dále mezi možné příčiny vzniku rizikového chování Národní ústav pro vzdělávání zařazuje i nízké očekávání od pedagogů či zaměření pouze na skvělý výkon a nekvalitní školní programy.

V období adolescence začínají vznikat první partnerské vztahy a trvalá přátelství, která jsou pro adolescenty nejdůležitějšími zdroji opory, jak sociální, tak i emoční. Začíná se projevovat potřeba mít svůj vzor, někoho obdivovat a k někomu patřit. Typický identifikátor je hledání si místa ve vrstevnické skupině, pátrání po vlastní identitě a odklon od světa dospělých. Až ke konci pozdní adolescence dochází k útlumu potřeby sounáležitosti s vrstevníky (Vágnerová, 2012). Při hledání osobní identity v dospívání se adolescenti dostávají často do sporů se svými rodiči. Vytváří se tedy větší prostor pro vrstevnickou skupinu v životě adolescenta, která je považována za hlavní nástroj při hledání „svého já“ a vliv rodiny se dostává do pozadí. Spíše jedinci pocházející z dysfunkční rodiny mají tendence hledat to, co ve vlastní rodině bez dobrého zázemí postrádají. Mladiství hledají nejčastěji pocity jistoty, bezpečí, sounáležitosti, ocenění a oporu. Vrstevnické skupiny adolescentů kladou obvykle větší důraz na konformitu než ostatní skupin. Důraz je kladen na způsob komunikace, oblékání, oblíbený hudební styl, chování vůči opačnému pohlaví, postoj k vzdělání, práci, rodičům, sexualitě, kouření, užívání drog, alkoholu apod. (Matoušek, 2011).

1.2 Typy rizikového chování

Mnoho autorů se v klasifikaci rizikového chování rozchází, avšak ve svém obsahu zůstávají jednotlivé typy velmi podobné. Klasifikace forem rizikového chování se mění i v závislosti na historickém kontextu. Některá rizika ztrácejí na významu, jiná získávají na důležitosti a v některých případech vznikají modernější formy. Příkladem rozšíření základního souboru o nové typy rizikového chování je počátek 21. století. S masivním rozvojem informačních a komunikačních technologií, zejména internetu, dochází k nárůstu rizik spojených s jejich užíváním, jako je kybergrooming, sexting a kyberstalking. Projevy šikany a agrese expandují do kyberprostoru, a závislostní chování získává digitální dimenzi. Jako například netolismus tj. závislost na virtuální sexualitě (Kosová a Martínek, 2020).

V české odborné literatuře je tedy velmi obtížné nalézt jednotnou klasifikaci forem rizikového chování, a proto si zde představíme pár vybraných autorů a jejich klasifikace.

Autor **Labáth** (2001) dělí rizikové chování do třech skupin a vychází z dat WHO – Světové zdravotnické organizace. První skupinou jsou agresivní nebo-li aktivní formy pod které spadá kriminalita, násilí, extremismus a formy chování vyznačující se agresivitou. Druhou skupinou jsou pasivní formy do kterých autor řadí užívání návykových látek, záškoláctví a aktivity, které mají negativní dopad na adolescentovu existenci. Třetí poslední skupinou jsou kompromisní formy rizikového chování. Do této skupiny patří problémy, které zahrnují profesní či sociální nestabilitu, konkrétně pracovní výkyvy a vztahové či rodinné problémy.

Další rozdělení forem rizikového chování uvádí i příručka Rizikové chování dětí a mladistvých – příčiny/následky/prevence. Autoři zde vymezují 8 skupin rizikového chování pod vedením autorky **Cvečkové** (2010) na:

- Šikana, vzájemná agrese a násilí,
- Vztahy a sex, promiskuita, prostituce, sexuální zneužívání,
- Zneužívání drog a alkoholu a další závislosti,
- Experimentování a riskování,
- Adrenalinové a hazardní zábavy,
- Protiprávní jednání a kriminalita,
- Extrémní adrenalinové sporty,
- Další rizikové jevy a problémy u dětí a mladistvých.

Autor **Miovský** (2010) původně uváděl 7 základních typů rizikového chování avšak z hlediska velkého přibývajícího ohniska problematiky tuto klasifikaci rozšířil o další dva typy na celkový počet 9 typů rizikového chování, mezi které řadíme:

- záškoláctví,
- šikanu a extrémní projevy agrese,
- extrémně rizikové sporty a rizikové chování v dopravě,
- rasismus a xenofobii,
- negativní působení sekt,
- sexuální rizikové chování,
- závislostní chování,
- spektrum poruch příjmu potravy,

- okruh poruch a problémů spojených se syndromem týraného a zanedbávaného dítěte.

1.3 Prevence rizikového chování

Pojem prevence vychází z latinského slova *praevenire* a označuje předběžná opatření, časnou ochranu či obranu. Základem tohoto konceptu a jeho aktivním průkopníkem se stal boj proti užívání návykových látek, oblast, kde se koncept prevence rozvinul nejvíce (Miovský et al., 2010). Cílem prevence je snížit výskyt, zhoršování a opakovaný výskyt nežádoucích jevů. Koncept prevence je rozdělen do tří hlavních oblastí: Primární prevence se zaměřuje na zabránění vzniku rizikového chování, sekundární prevence se zaměřuje na včasné odhalení, podchycení a uplatnění opatření a terciální prevence se soustředí na minimalizaci dalších problémů v průběhu aktivní fáze (Miovský et al., 2015).

V rámci primární prevence se vyvíjejí programy a intervence, které cílí na snížení výskytu rizikového chování, zabránění jeho eskalaci, zmírnění již existujících projevů či řešení jeho dopadů. Mezi hlavní oblasti rizikového chování patří obtíže ve škole, užívání návykových látek, kriminalita, sexuální rizika, zneužívání dětí a další. Všeobecná primární prevence se soustředí na běžnou populaci nezletilých a je prováděna většinou ve třídě. Na mladistvé, u kterých je zvýšené riziko vzniku rizikového chování se zaměřuje selektivní primární prevence. Třetím typem je indikovaná primární prevence, která se zaměřuje na mladistvé, u kterých se již vyskytlo rizikové chování či jsou vystaveni výrazným rizikovým faktorům. Programy primární prevence musí splňovat několik klíčových kritérií. Patří sem zaměření na konkrétní typ rizikového chování, jasně definované časové a prostorové parametry, cílení na specifickou cílovou skupinu a respektování jejich individuálních potřeb, dostupnost programu a dodržování základních práv účastníků a zajištění potřebných organizačních, personálních a finančních prostředků (Miovský et al., 2010).

„Na základě teoretických konceptů a modelů jsou vytvářeny, zaváděny do praxe a následně ověřovány preventivní programy zaměřené na rozvoj životních dovedností tj. programy zaměřené na rozhodovací schopnosti, zvládnutí úzkosti a stresu, rozvoj sociálních dovedností, nácvik dovedností odolávat tlaku. Dále programy zaměřené na intrapersonální rozvoj tj. na uvědomování si hodnot, stanovování cílů, budování

pozitivního sebehodnocení, stanovení norem, programy informativní, vrstevnické, pro rodiče“ (Miovský et al., 2010).

V systému školské prevence jsou preventivní opatření proti rizikovému chování prováděny na několika úrovních, a to jak na celostátní, krajské, tak i regionální úrovni. Za celostátní koordinaci odpovídá MŠMT - Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Krajské školství je podporováno prostřednictvím koordinátorů prevence a na regionální úrovni jsou zodpovědní metodici prevence v pedagogicko-psychologických poradnách. V rámci jednotlivých škol pak působí školní metodici prevence, kteří spolupracují s ostatními pedagogickými pracovníky na tvorbě preventivních programů. Tyto programy, které jsou klíčovým nástrojem v boji proti rizikovému chování ve školách, se vypracovávají každoročně. Kromě toho existuje řada strategických dokumentů, jako jsou Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže a Akční plán pro její realizaci. Dále je důležitý Metodický doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, který poskytuje pokyny pro postup v případě výskytu rizikového chování. Vedle škol jsou také prováděny preventivní aktivity v dalších oblastech, např. v oblasti adiktologie. Systém evidence preventivních aktivit (SEPA) slouží jako nástroj pro sledování a plánování preventivních aktivit ve školách, ačkoli není jeho používání povinné. SEPA byl spuštěn v roce 2016 a zatím se do něj registrovalo přibližně 86 % všech škol v ČR (Mravčík et al., 2021).

Primární prevence konzumace alkoholu u adolescentů je zaměřena na prevenci rizikového chování již v raném věku, přičemž klade důraz na respekt v komunikaci s mladistvými. Jedním z klíčových prvků primární prevence je identifikace motivace mladých lidí k užívání alkoholu a porozumění jejich osobním hodnotám, které se mohou týkat zdraví, svobody, zodpovědnosti nebo vztahů. Také je podporováno hlubší pochopení rizik spojených s užíváním alkoholu a možností vzniku závislosti. Důraz je kladen na věcnou a respektující komunikaci, která bere v úvahu osobní hodnoty a potřeby mladých lidí. Pedagogové i rodiče by měli být schopni podpořit adolescenty v abstinenci a včasné rozpoznat problémy, i potencionální, spojené s užíváním alkoholu (Vacek a Šejvl, 2018).

Dalším důležitým aspektem primární prevence je využití screeningu a krátkých intervencí k identifikaci rizikového chování a poskytnutí podpory jednotlivým studentům. Screeningové metody zahrnují jednoduché otázky nebo dotazníky, které umožňují rychlé vyhodnocení rizikového chování spojeného s alkoholem. Krátké intervence pak umožňují individuální

přístup k danému studentovi prostřednictvím rozhovoru, který může vést ke zvýšení uvědomění o rizicích užívání alkoholu a posílení motivace ke snížení konzumace nebo dokonce k abstinenci (Vacek a Šejvl, 2018).

Primární prevence rizikového sexuálního chování u mladistvých je založena na několika klíčových faktorech. Jedním z nich je vytváření a udržování pozitivního vztahu mezi učitelem a žákem. Dobrý vztah a respekt ze strany učitele mohou motivovat adolescenty k přijímání relevantních informací a rad, což je zejména důležité u problematických jedinců. Kvalitní komunikace s adolescenty, ze strany pedagoga i rodičů, která zahrnuje relevantní informace a rady, může být účinným způsobem, jak podporovat pozitivní chování a postoje. Mladiství by se neměli cítit tak, že jsou trestáni za vyjádření svých pocitů či názorů. Podpora sebevědomí a umožnění úspěchů může být dalším účinným prvkem prevence (Jonášová, 2015).

Důležitou součástí primární prevence je i sexuální výchova, která by měla dětem poskytnout znalosti o sexuálních pojmech, jejich právech a ochraně před nebezpečím. Zde hraje klíčovou roli role pedagoga v poskytování relevantních informací a podpoře otevřené komunikace. Dítě by mělo být také poučeno o tom, na koho se může obrátit v případě nouze nebo ohrožení, což zahrnuje kontaktní body jako policie, učitelé nebo zdravotníci (Jonášová, 2015).

Odpovědností dospělých je chránit a hájit nejlepší zájmy dítěte. Pokud se zjistí případ násilí, včetně sexuálního, je povinností dospělých osob situaci nahlásit Orgánům sociálně-právní ochrany dítěte nebo policii v České republice (Jonášová, 2015).

V dalších kapitolách se budeme věnovat pouze vybraným rizikovým formám chování, na které se tato práce konkrétně zaměřuje. Následovně se budeme věnovat pouze jedné konkrétní formě rizikové chování a tou je rizikové sexuální chování. Tato forma rizikového chování je stěžejní pro naši práci, jelikož se prolíná celým obsahem a je na ní založena výzkumná část.

2 RIZIKOVÉ SEXUÁLNÍ CHOVÁNÍ

Lidé obvykle považují normální sexuální aktivity za interakci, vznikající na základě dohody mezi dvěma emocionálně a fyzicky zralými dospělými jednotlivci. Jako normu sexuálního chování lze označit dlouhodobou přitažlivost a vzrušení k dospělé osobě opačného pohlaví, přičemž by mělo docházet k dobrovolné souloži bez nátlaku, s tendencí k vytvoření stabilnějšího partnerství (Brzek, 1999). Sexuální norma je však závislá na několika proměnných faktorech. Těmi jsou kultura, etika, náboženství, tradice a zvyky nastavené v každé společnosti jinak. Každá společnost upravuje sexuální normu dle svých právních předpisů, které se v průřezu společností odlišují (Sejbalová a Reguli, 2007).

Rizikové sexuální chování definuje Miovský (2010, s. 76-77) jako „*soubor behaviorálních projevů doprovázejících sexuální aktivity*“, které doprovází vznik sociálních, zdravotních a dalších rizik. „*Jako rizikové sexuální chování označujeme projevy spojené s intimním a pohlavním životem dětí, které přináší rizika zdravotní, sociální, psychologická, popř. rizika v dalších oblastech*“ (Pražské centrum primární prevence, 2024). Do tohoto jednání se zařazuje již výše zmíněné předčasné zahájení sexuálního života, prostituční a promiskuitní chování, nepřiměřené sexuální projevy např. masturbace na veřejnosti, nechráněný pohlavní styk s neznámou osobou, násilné, rizikové či krvavé praktiky. Nově zařazujeme i rizikové sexuální chování realizované prostřednictvím technologií, tj. on-line posílání nechtěné pornografie a erotického obsahu dalším osobám, zveřejňování intimních videí a fotografií na internetu či zasíláním prostřednictvím mobilního telefonu a zvýšenou míru sledování pornografie před 15. rokem života. Především tyto nové formy rizikového sexuálního jednání přinášejí velmi velké riziko zneužití tohoto obsahu, které má následně závažné dopady na psychosociální stav oběti (Pražské centrum primární prevence, 2024). Jedinec může být jak obětí sexuálně rizikového jednání, tak i jeho aktivním pachatelem (Jonášová, 2015).

V adolescenci dochází k plné funkčnosti sexuálních pohlavních znaků, které se vyvíjeli v pubertě. V rámci psychosexuálního vývoje může dojít k jeho narušení, jelikož se adolescenti dostávají do zcela nových životních situací, které předtím nikdy nezažili. Tyto situace mohou vést k nechtěnému těhotenství či potratu u mladistvých, přenosu pohlavních chorob, předčasnému sexuálnímu styku, promiskuitnímu jednání, prostitučním či komerčním aktivitám, k sexuálně orientovaným agresivním činům k vrstevníkům, nezvládnutými vztahy a rozchody, u kterých je v adolescenci zvýšené riziko sebevražedného jednání a přechodu k jinému rizikovému jednání. Je však nutné zmínit, že klasifikace

rizikových sexuálních aktivit může být proměnlivá vzhledem ke kulturnímu kontextu (Dolejš, 2010).

Rizikové sexuální chování často souvisí s užíváním alkoholu, konopí a jiných látek ovlivňujících psychiku. Dle Brichtína (in Weiss et al., 2010, s. 558) „*alkoholové opojení snižuje schopnost předvídat důsledky erotického jednání.*“ Kromě okamžitého vlivu má na jednotlivce užívání návykových látek i dlouhodobé negativní duševní, tělesné a mezilidské dopady. Bylo pozorováno, že u mladých jedinců se vyskytuje spojitost mezi konzumací alkoholu, drog a prvními sexuálními zkušenostmi. Také je zaznamenáno vyšší riziko pohlavního styku s osobami poskytujícími sexuální služby, případně i opačná situace, kdy uživatel návykových látek může působit jako poskytovatel sexuálních služeb. Tato chování mohou vést ke zvýšenému výskytu pohlavních chorob a sexuálních dysfunkcí v dospělosti a dalším zdravotním komplikacím. Typická touha adolescentů pro zažívání nových situací a zkoušení neznámého, může jednoznačně vést ke kombinaci užívání návykových látek a rizikového sexuálního chování (Justinová in Weiss et al., 2010).

Mezi další nezralé motivace pro zapojení do intimního života, které jsou u adolescentů běžné, patří tlak vrstevníků nebo skupiny a zkrácené představy o „normě“. Sexuální aktivity mohou být pro dospívající způsobem, jak se vyrovnat s nedostatkem sebevědomí, jistoty, ale i myšlenkou, že se musí vyrovnat svým vrstevníkům v sexuálních aktivitách, i když se necítí být pro zahájení sexuálního života zralí (Hamanová in Kabíček et al., 2014).

V **primární prevenci** označujeme jako faktory rizika zkoumané prvky nebo podmínky, které jsou spojeny s vyšší pravděpodobností projevu rizikového chování u jednotlivce. Je důležité podotknout, že přítomnost rizikového faktoru nemusí vždy znamenat automatický vývoj rizikového chování (Jessor in Pavlas Martanová, 2014). Pražské centrum primární prevence (2024) zveřejňuje přehlednou tabulku faktorů, které působí konkrétně na rizikové sexuální chování u mladistvých.

Uvedená tabulka zobrazuje rizikové a protektivní faktory vztahující se k rizikovému sexuálnímu chování

Rizikové a protektivní faktory - Rizikové sexuální chování

Rizikové faktory	Protektivní faktory
* nízký sociokulturní status rodiny, chudoba, osobnostní patologie rodičů, alkoholismus	* celková atmosféra školy – budování respektu ke druhým, rozvoj empatie a přiměřené asertivity
* krajní výchova v rodině (úplná absence kontroly či naopak příliš autoritativní výchova)	* podpora rodiny, doporučení odborných kontaktů pro rodiče k řešení problémů
* snížený intelekt dítěte, snížená schopnost kontrolovat chování, impulzivita, ADHD	* znalosti copingových strategií pro vyrovnávání se s psychickou zátěží, schopnost kontroly impulsivity a agrese
* prožité nezpracované trauma (úmrť blízké osoby, vyhozený rozvod rodičů, zkušenost s týráním a zneužitím dítěte či jeho blízké osoby)	* nabídka odborné psychologické pomoci potřebným, informace pro děti o dostupných službách (telefonická linka důvěry, školní psycholog apod.)
* nadměrné sledování pornografie nebo videí s agresivním sexuálním obsahem	* dospělí upozorňují na nereálnost pornografie, kvalitní partnerský vztah je akcentován jako cenná hodnota
* neuvěření či zlehčování výpovědi dítěte při oznámení sexuálního zneužití (přes 90 % oznámení bývá pravdivých)	* rozvoj individuálních vlastností ohrožených jedinců, podpora sebevědomí žáka a důvěryhodných vztahů s pedagogy
* neznalost a neinformovanost o používání ochrany - kondomů, antikoncepce apod.	* praktické znalosti o používání ochrany, např. kondomů a antikoncepce – kde je žák může sehnat, jak se používají...
* naivita, přílišná důvěřivost, či naopak sklony k manipulativnímu chování a dominanci	* dovednosti v „umění říkat NE“, znalost vlastních hranic a schopnost vymezení se, zdravý respekt k ostatním
* tabuizace sexu (vytváření představy, že sex je něco, o čem se mezi slušnými lidmi nikdy nemluví)	* dítě zná základními sexuálními pojmy, dokáže rozeznat hlavní nebezpečí a formy ochrany, v případě potřeby se svěří dospělé osobě
* odcizení v kolektivu, nedostatek kvalitních sociálních vztahů v přirozeném okolí dítěte	* podpora vrstevnických vztahů, pozitivní volnočasové aktivity

Obrázek č. 1 (Pražské centrum primární prevence, 2024)

2.1 Vybrané druhy rizikového sexuálního chování

První velkou hrozbou představuje předčasný začátek pohlavního života. V České republice je dle zákona ustanovena minimální věková hranice 15 let pro začátek sexuálního života, specifikována v § 187 trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů): „*Kdo vykoná soulož s dítětem mladším patnácti let nebo kdo je jiným způsobem pohlavně zneužije, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až osm let.*“ Pro homosexuální pohlavní styk je stanovena stejná věková hranice, i když k jejímu sjednocení došlo v roce 1990. V celém světě, ale i v Evropě se věkový limit liší, a někdy i velmi výrazně. Například na Maltě a ve Vatikánu je stanovena nejnižší věková hranice vůbec, a tou je 12 let. Naopak nejvyšší věkový limit je ustanoven na 17 let v Severním Irsku (Sejbalová a Reguli, 2007). Vedení sexuálního života pod věkovou hranicí 15 let je v České republice považované za předčasné. Dle mnoha autorů je předčasné zahájení pohlavního života jeden z prvních projevů sexuálního rizikového chování.

Předčasné zahájení sexuálního života s sebou nese mnoho rizik. Mladý organizmus není dostatečně připraven na tuto změnu, pro imunitní systém těla je to šok a to především u dívek, kdy je stále ve vývinu děložní čípek. Může tedy docházet k častějšímu výskytu gynekologických onemocnění a infekcím. Toto období je i charakteristické pro hledání hodnot u jedince a formování jeho osobnosti, partnerské vztahy jsou ohroženy a zvyšuje se riziko přenosu pohlavních chorob (Kabíček et al., 2014).

Například dle statistik v USA lidé ve věku 15-24 let se setkají s polovinou existujících pohlavně přenosných chorob ročně. Nejčastěji dochází k infekci *Chlamydia trachomatis*. Výskyt této infekce a také primárního a sekundárního syfilis se neustále u osob ve věku 15-19 let zvyšuje (Centers for Disease Control and Prevention, 2017).

Kabíček (2014) ve své publikaci uvádí nezralé motivační faktory pro zahájení sexuálního života, které zahrnují:

- Nátlak vrstevníků nebo partnera.
- Mladí lidé často hledají v sexuálních záležitostech řešení svých osobních problémů, jako je absence emocionálního spojení.
- Přijetí nevhodných norem ve společnosti během dospívání, kdy někteří cítí nedostatek zralosti, ale bojí se odlišit.
- Ovlivnění médií.

- Vliv mladých rodičů, což může vést ke kruhu rizikového sexuálního chování

Sexuálně přenosná onemocnění, dále již jen STD, jsou infekce, které se šíří prostřednictvím pohlavního styku. Mezi hlavní druhy těchto onemocnění patří syfilis, gonorrhoea (kapavka), ulcus molle (měkký vřed), granuloma inguinale (donovanóza) a lymphogranuloma venereum (poškození uzlin a cév), non-gonokoková uretritida (zánět močové trubice), kandidóza (kvasinková infekce), condylomata acuminata (genitální bradavice), herpes genitalis (genitální opar), AIDS - Acquired Immunodeficiency Syndrome, který je následkem poškození imunity virem HIV, svrab a další. Některé z těchto onemocnění, jako např. HIV/AIDS, hepatitida B a svrab, podléhají povinnému hlášení (Kubicová, 2015).

STD u mnohých mužů probíhají často pouze nepozorovatelně a ženy jsou vůči těmto nákazám více zranitelnější. Mladiství jsou fyziologicky, vzhledem k nezralosti organismu, náchylnější k infekcím a k tomuto zvýšenému riziku se připojuje i fakt, že mají častější krátkodobé vztahy a vyhýbají se návštěvě lékaře. Mladiství a také homosexuálně orientovaní jedinci tvoří nejvíce ohroženou skupinu osob. Jediným existujícím ochranným prostředkem před STD je používání kondomu (Jonášová, 2015).

Dle Zdravotnické ročenky ČR, 2013 (in Kubicová 2015) si můžeme všimnout, že právě u mladistvých ve věku 15-19 let se oproti nižším věkovým skupinám vyskytuje nejčastěji onemocnění syfilis a kapavka. Ve stejné věkové skupině byla hlášena 1 dívka a 3 chlapci s onemocněním HIV. Poslední dostupné údaje uvádí Zdravotnická statistika ČR 2018 o Pohlavních nemocech, kdy hlášené počty případů pohlavních nemocí ve věku 15-19 let dosahují počtu 7 chlapců a 11 dívek nakažených syfilis, gonokoková infekce je zaznamenána u 71 chlapců a 42 dívek. Celkem bylo tedy zaznamenaných nakažených pohlavní chorobou 131 mladistvých.

Promiskuitu není snadné přesně definovat, avšak můžeme uvést, že se jedná o „*časté střídání sexuálních partnerů bez hlubšího citového vztahu a zodpovědného výběru*“ (Hartl a Hartlová, 2000, s. 457). Mladiství ve věku 15-20 let pocítují největší touhu najít svého životního partnera, z čehož vyplývá častější střídání sexuálních partnerů. Adolescenti prožívají začátky sexuálního a partnerského života, se kterými se pojí důsledek a tím je, že tvoří přirozeně nejrizikovější ohroženou skupinu vykazující největší míru promiskuity (Rabušic a Kepáková, 1999 in Dolejš, 2010).

Do oblasti komerčního sexuální zneužívání dětí řadíme 3 formy, kterými jsou dětská pornografie, prostituce a obchod s dětmi pro účely sexuálního průmyslu či jiné. Na vznik

této formy rizikového chování působí např. u více než třetiny prostitucích dívek vliv vlastní zkušenost se sexuálním zneužíváním, dále dysfunkční rodina vyvíjející nátlak k dětem, neznalost adolescentů v této oblasti, finanční motivace z důvodu nedostatku finanční prostředků, větší míra tolerance společnosti k sexuální tematice a psychická či emocionální deprivace, ke které došlo při nedostatečném uspokojování základních potřeb jedinců (Vaničková, 2007 in Dolejš, 2010).

„Dětská pornografie je definována jako jakýkoliv zvukový nebo obrazový materiál, který používá děti v sexuálně implicitním kontextu.“ Obrazová pornografie je zobrazení situace, kde je dítě zapojeno do sexuální aktivity, buď skutečné nebo simulované, nebo je vykresleno vulgárním způsobem s vystavením pohlavních orgánů. Zvuková pornografie pak zahrnuje použití jakýchkoli zvukových nahrávek, které obsahují hlas dítěte, ať už skutečný nebo simulovaný. Obě tyto formy mají stejný cíl a tím je uspokojit sexuální touhy uživatele a také zahrnují nejen výrobu tohoto materiálu, ale i jeho šíření a používání (Hanušová, 2006, s. 11, 12).

Na šíření dětské pornografie má velký vliv příchod technologií. Prostřednictvím technologií děti mohou snadno pořizovat intimní obsah s šířit jej prostřednictvím internetu. Tento trend s sebou nese obrovské riziko zneužití. U mladistvých má zneužití pornografického obsahu dopady na sociální oblast a psychickou, které mohou v krajních případech vést i k suicidálnímu chování (Pražské centrum primární prevence, 2024).

Prostituci definujeme jako *„poskytování sexu za peníze či jinou úplatu“* (Pražské centrum primární prevence, 2024). Existuje řada faktorů, které přispívají k prostituci dětí. Často se jedná o mladé lidi z rodin bojujících s chudobou nebo rozpadem, kde není dítěti poskytována dostatečná péče a ochrana. Velkou část klientely tvoří jedinci s pedofilními sklony a jejich počet stále narůstá. Odhady naznačují, že každý rok vstupuje na nelegální sexuální trh kolem jednoho milionu dětí. Některé děti se dostávají do prostituce z důvodu finanční tísně, snahy přispět rodině, získání nezbytných potřeb nebo jako způsob přežití na ulici. Je nutné však podotknout, že mnoho mladistvých je do tohoto obchodu donuceno prostřednictvím únosu, prodeje nebo podvodu (Hanušová, 2006).

Sexuální agresivita se projevuje sexuálním napadením jedince, který neprojevuje známky kooperace a souhlasu k této aktivitě. Většinu agresorů tvoří muži, kteří napadají ženy často na místě, kde se žena nemůže bránit, př. uzavřené prostory, výtah, či na opuštěném a odlehlém místě. Tento útok často doprovází vytipování si oběti a její sledování před útokem. Pokusy o verbální kontakt s obětí mohou signalizovat sklony k sexuální agresivitě, avšak

bavíme se spíše o jejím předstupni. Samotný akt sexuální agrese se projevuje agresorovým vyžadováním souloži – orální, vaginální, anální, či masturbace. V této situaci bývá oběti mnohdy i vyhrožováno zraněním. Pokud se jedná o pachatele agresivně útočného sadismu, ke svému aktu sexuální agrese ještě připojuje brutální trýznění oběti, těžké fyzické násilí a šikanování. Sadistický pachatel se tedy liší převážně tím, že ke svému útoku připojuje ponižení a trýznění oběti (Zvěřina a Weiss, 2012).

Jelikož se rizikové sexuální chování vyskytuje mnohdy s dalšími formami rizikového chování, v další kapitole si tedy blíže představíme téma užívání alkoholu u mladistvých, jako jedné z forem rizikového chování. Bližší rozpracování tohoto tématu je pro naši práci stěžejním, jelikož se mu věnujeme i ve výzkumné části práce.

3 UŽÍVÁNÍ ALKOHOLU

V České republice je alkohol nejčastěji užívanou návykovou látkou. Studie ukazují, že v porovnání s ostatními, stejně škodlivými drogami, je prevalence konzumace v posledních 30 dnech sto- a vícenásobně vyšší. Například, zatímco desítky procent populace přiznávají užívání alkoholu, jen desetiny procent se přiznávají k užívání pervitinu nebo heroinu (Vacek a Vondráčková, 2012).

I přes to, že za posledních 20 let pozorujeme pokles konzumace alkoholu u mladistvých v České Republice, ve srovnání s dalšími zeměmi EU se stále držíme výrazně nadprůměrných hodnot. Nadprůměrné hodnoty byly dosaženy v případě konzumace alkoholu u mladistvých během posledních 30 dnů i ve výskytu akutní intoxikace alkoholem a to především u 15 letých osob, v obou případech bez zjištěného významného rozdílu v pohlaví (Mravčík et al., 2021).

Alkohol je návyková látka ovlivňující centrální nervový systém, charakteristická svými tlumivými, psychotropními účinky. I při velmi malých dávkách může ovlivnit chování a prožívání. Kromě vlivu na centrální nervový systém působí také komplexně víceméně na všechny orgánové systémy v těle. **Akutní intoxikace**, známá jako opilost, se obvykle dělí do tří stadií charakterizované odlišným myšlením, prožíváním a různými projevy uživatele (Holcnerová, 2010; Kabíček et al., 2012).

Lehká opilost (do 0,5 ‰ u dětí, do 1,5 ‰ u dospělých) je charakterizována zvýšenou psychomotorickou aktivitou, uvolněností, zvýšeným sebevědomím, hovorností a dobrou náladou. Ve stádiu střední opilosti (0,5–1 ‰ u dětí, 1,6–3 ‰ u dospělých) se u konzumenta zhoršuje úsudek, snižuje sebekritičnost a zvyšuje agresivita. Dochází k únavě, někdy až ke spánku, zpomalení reakcí a dalším důsledkům, jako je kolísání chůze a obtíže s řečí. V tomto stádiu může dojít k částečné až úplné amnézii, která je charakteristická pro ztrátu paměti na události spojené s konzumací alkoholu. Těžká opilost (nad 1 ‰ u dětí, nad 3 ‰ u dospělých) zahrnuje únavu, spavost, zmatenost, apatii a zvracení. Při vysokých dávkách alkoholu může dojít k úplné ztrátě vědomí, inkontinenci moči a zvracení. Dýchání se zpomaluje, svaly se uvolňují, zornice se mohou rozšířit a nevykazovat reakci na světlo. Občas se může objevit zmatek, dezorientace a neklid. Při nedostatečné pomoci v těžkých stavech může dojít k úmrtí v důsledku utlumení dýchacího centra v prodloužené míše. U dětí dochází k ohrožení na životě již nad 2 ‰ (Vacek a Šejvl, 2018).

Dopady okamžité konzumace alkoholu jsou ovlivněny řadou faktorů, jako je věk, pohlaví, množství požitého alkoholu, rychlost metabolismu a tolerance, předešlé zkušenosti

s konzumací, kontext užití spojený s atmosférou, představy a očekávání. Obecně jsou k akutní intoxikaci alkoholem více náchylné dívky (Holcnerová, 2010).

Uvedená tabulka zobrazuje projevy akutní intoxikace alkoholem u dětí

Koncentrace alkoholu v krvi (promile)	Příznaky
0,3	euforie, uvolnění
0,5	lehká dyskoordinace
1	ataxie
2	somnolence a zmatenost
nad 4	hypotermie, kóma, smrt

Obrázek č.2 (Hladík, 2009)

V současnosti mladí lidé čelí výzvám hledání úniku před nepříjemnými emocemi pomocí návykových látek. V České republice je výrazné užívání návykových látek mezi mladou populací, zejména se jedná o kouření, pití alkoholu a užívání drog. Mnoho mladých začíná své první zkušenosti s těmito látkami u tabáku a alkoholu, což může nakonec vést k závislosti na tvrdších drogách. Skutečnost, že pouze malé procento 16letých neprožilo opilost, zvyšuje nejen riziko vzniku závislosti, ale také riziko úrazů vyžadujících lékařskou pomoc (Labusová, 2014). Pro většinu jedinců představuje užití alkoholu způsob úniku od reality, uvolňuje psychické napětí, zlepšuje náladu a především zvyšuje sebejistotu (Fischer a Škoda, 2009).

Bylo provedeno mnoho studií, které naznačují, že mladiství mají v dnešní době značně rozsáhlou zkušenost s pitím alkoholu. Například studie HBSC - The Health Behaviour in School-aged Children 2018 odhalila, že už ve věku 11 let má alkohol vyzkoušeno 17 % dětí, což se zvyšuje na 43 % u 13letých a dokonce na 76 % u 15letých. Polovina z nich uvádí, že konzumovali alkohol během posledního měsíce, a téměř čtvrtina patnáctiletých uvádí opakovanou zkušenost s opilostí, což je definováno jako zkušenost s akutní intoxikací alkoholem minimálně dvakrát životě. Tento trend roste s věkem, což ukazuje, že v průběhu dospívání přibývá pravděpodobnost, že adolescenti budou mít zkušenost s opilostí (Mravčík et al., 2021).

Podobné údaje o konzumaci alkoholu mladistvými poskytuje také studie ESPAD - European School-survey Project on Alcohol and Other Drugs z roku 2019. Výsledky ukazují, že 95,1 % šestnáctiletých studentů uvedlo, že někdy v životě pilo alkohol, zatímco 62,7 % z nich uvedlo, že pili alkohol v posledním měsíci. Dokonce 30,9 % studentů uvedlo, že pili alkohol častěji než třikrát za měsíc, což znamená asi jednou týdně nebo častěji (Mravčík et al., 2021). V závislosti na zmíněných studiích je jasné, že konzumace alkoholu u mladistvých je problematický trend, který je neustále v naší společnosti aktuální. Mladiství mají ve většině případů zkušenosti s alkoholem, a to již od velmi mladého věku a mnoho z nich alkohol konzumuje pravidelně během měsíce.

V **primární prevenci** označujeme jako faktory rizika zkoumané prvky nebo podmínky, které jsou spojeny s vyšší pravděpodobností projevu rizikového chování u jednotlivce. Je důležité podotknout, že přítomnost rizikového faktoru nemusí vždy znamenat automatický vývoj rizikového chování (Jessor in Pavlas Martanová, 2014). V metodickém doporučení MŠMT – *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* nalezneme vymezení rizikových a protektivních faktorů, které se týkají konzumace alkoholu u mladistvých.

Uvedená tabulka zobrazuje rizikové a protektivní faktory spolu s doménou užívání alkoholu u mladistvých

	Rizikové faktory	Doména	Protektivní faktory
Rizikové a protektivní faktory	<p>Genetické (závislost na alkoholu u rodičů zvyšuje pravděpodobnost výskytu poruchy u potomků). Specifické: nevhodné konzumní zvyklosti rodičů, špatný rodičovský model. Obecné: Nedostatek rodičovské kontroly, duševní poruchy v rodině, konfliktní partnerské vztahy mezi rodiči, stres, nevhodný výchovný styl, málo času na dítě, neadekvátní komunikace.</p>	Rodina	Práce s rodinou, s rodinným systémem, podpora rodiny Dobré rodinné vztahy, jasná pravidla chování, která jsou sdílena a dodržována, pozitivní rodičovský model, pokud jde o vztah k alkoholu, dostatek času, který rodiče věnují potřebám dítěte a komunikaci s ním.
	<p>„Prokonzumní“ orientace komunity (alkohol je považován za žádoucí součást zábavy). Nevhodné vzory (zpěváci, hudební skupiny, sportovci apod. reprezentující hodnotovou orientaci s vysokým oceněním jakéhokoliv a zejména nadměrného užívání alkoholu nebo jiných drog).</p>	Komunita	Pozitivní vzory v komunitě, které prezentují úspěch ve sportu, umění, práci a životě bez asociace s alkoholem nebo jinými návykovými látkami.
	Silná pouta na nevhodnou vrstevnickou skupinu (kouření a užívání alkoholu ve skupině).	Vrstevníci	Dobrá vrstevnická skupina s přiměřenými zájmy a aktivitami (vhodné jsou i vrstevnické vazby v rámci organizované skupiny, jako např. Junák nebo jiné zájmové organizace).
	Impulzivita, ADHD, poruchy chování a další duševní poruchy.	Osobnost	Zdravá, emočně stabilní osobnost, schopnost sebekontroly.
	Nízké sebehodnocení, velká potřeba ocenění ze strany referenční vrstevnické skupiny.	Jedinec	Dobré sebehodnocení, samostatnost, odolnost vůči skupinovému tlaku, asertivita.
	Příliš kompetitivní školní prostředí, které se nevěnuje mezilidským vztahům a opomíjí zdravý životní styl.	Škola	Škola s důrazem na rozvoj vědomostí i sociálních dovedností, podněcující kooperaci a zdravý životní styl.

Obrázek č. 3 (Vacek a Šejvl, 2018)

3.1 Důvody užívání alkoholu u mladistvých

Alkohol má tradiční roli v životním stylu a ceremoniích různých kultur po celém světě. V některých společenstvích je užíván při rituálech nebo slavnostech jako součást tradice, a to i dodnes (Edwards, 2004). Po celá staletí byla konzumace alkoholu také spojována s řešením stresových situací. Také v dnešní době je zdánlivě jeden z hlavních důvodů konzumace alkoholu právě uvolnění od stresu (Holcnerová, 2010). Užívání alkoholu se odvíjí zejména od situace a místa, kde je to mladistvým umožněno. Proto bývá nejčastěji alkohol zneužíván v přítomnosti rodiny. Je to pochopitelné, protože v dnešní době je alkohol symbolem pro oslavy narozenin, setkání s přáteli a oslav úspěchů.

Dle studie ESPAD 2019, zkoumající trendy v pití alkoholu a vnímané rizika konzumace, mezi hlavní důvody užívání alkoholu u mladistvých patří převažující pozitivní očekávání spojená s jeho konzumací. Respondenti, ve věku 16 let, vyjádřili, že očekávají zvýšenou zábavu, přátelství, uvolnění a štěstí. Tato pozitivní očekávání převažují nad vnímáním negativních dopadů, jako je špatný zdravotní stav, lítost nad činy nebo kocovina, které byly uváděny méně často (Mravčík et al., 2021).

Výzkum *Mladí lidé a alkohol 2016*, který zahrnoval respondenty ve věku 16-19 let, ukázal, že jedním z hlavních důvodů pro konzumaci alkoholu u mladistvých je sociální tlak a touha po začlenění do určité sociální skupiny. Mladí lidé vnímají alkohol jako prostředek k vytvoření dobré nálady a k zábavě v interakci s vrstevnickou skupinou. Nepít alkohol je pro ně mnohdy vnímáno jako stigmatizující, a proto hledají i strategie, jak konzumaci alkoholu odmítnout. Často je adolescenty uváděno, že konzumace alkoholu není primárním cílem ale, slouží jako vedlejší doplňková činnost, která má nějaký jiný účel. Alkohol tedy nekonzumují pro chtěný pocit opilosti, avšak z jiných důvodů, kterými může být již výše zmíněná touha začlenění se do skupiny. Pojem "opít se" vnímají adolescenti jako ztrátu kontroly nad sebou, která je doprovázena možností zvracení, paměťové mezery nebo dokonce ztrátu vědomí. Respondenti vnímají stav opilosti jako negativní a tyto své negativní zkušenosti považují za poučení, které jim umožňuje lépe odhadnout svou toleranci k alkoholu (Mravčík et al., 2021).

Podobné informace, jaké byly zjištěny v obou studiích, se uvádí i v publikaci od Miovského. Zde je popisováno, že mezi mladistvými je alkohol spojován s různými očekáváními, zejména když se konzumuje ve společnosti, což podporuje soudržnost skupiny. Jeho dopad

na psychiku a sociální vztahy může už u dětí ve školním věku vést k aktivnímu vyhledávání možností pít alkohol. To často označuje začátek potenciálních problémů s alkoholem, byť zpočátku nenápadně. Dospívající se zkušenostmi s alkoholem obvykle nalézají větší akceptaci a zapojení v rámci svých vrstevnických skupin. Během formování identity může užívání látek pomoci vyjádřit jedinečnost a překonat osobní i sociální bariéry. Pro mladistvé představuje užívání návykových látek symbol nezávislosti a způsob, jak se osamostatnit od rodičovské autority. I přesto, že konzumace alkoholu je považována za podporující faktor sociálního začlenění v období dospívání, užívání návykových látek nese rizika, zejména pokud je zahájeno příliš brzy. Často se konzumace alkoholu pojí s dalšími formami rizikového chování nebo slouží jako způsob omezení reakcí k řešení vývojových výzev, typických pro období adolescence (Miovský et al., 2015).

3.2 Důsledky užívání alkoholu u mladistvých

Dětský organismus je vzhledem k nedokončenému vývoji mnohem citlivější a zranitelnější než organismus dospělého jedince. Mnoho autorů, jako například Skála či Kabíček se shodují, že k akutní intoxikaci u mladistvých dochází dříve než u dospělého. Kabíček (2014) uvádí, konkrétně hodnoty 0,5- 1‰, o které dochází k dřívější intoxikaci oproti dospělému. **Akutní intoxikace** alkoholem je často spojována s poklesem schopnosti sebeovládání a nárůstem rizika úrazů. Opilost také zvyšuje pravděpodobnost riskantního sexuálního chování a tím i riziko přenosu pohlavně přenosných nemocí, včetně HIV. Dále bylo pozorováno zvýšené riziko sebevražedného chování, sebepoškozování nebo úrazů v souvislosti s konflikty mezi lidmi (Holcnerová, 2010).

Podle dat ze studie ESPAD 2019 se ukazuje, že mladí lidé uvádějí problémy spojené s konzumací alkoholu, např. poškození nebo ztráta osobních věcí (8,1 %), nehody nebo úrazy (5,0 %), vážné hádky (4,2 %) a fyzické konfrontace (3,3 %). Adolescenti uvádějí obzvláště často situace RCH, kdy se pod vlivem alkoholu dostanou do nežádoucí sexuální situace (43,9 %), konfliktů s policií (33,2 %), ztráty či poškození osobního majetku (30,5 %) a sexuální aktivity bez použití ochrany (20,4 %) (Mravčík et al., 2021).

Podobné výsledky byly zaznamenány i v předchozím výzkumu ESPAD z roku 2015. Více než polovina respondentů (56,4 %) vyjádřila obavy z osob pod vlivem alkoholu, zatímco téměř třetina (28,8 %) uváděla situace obtěžování či pronásledování třetí osobou pod vlivem alkoholu. Tato rizika se často týkala dívek, přičemž agresorem mohla být neznámá osoba nebo dokonce známí či kamarádi (27,5 %) (Mravčík et al., 2021).

V odborné literatuře se **dlouhodobé užívání alkoholu** spojené s negativními dopady na zdraví nazývá jako škodlivé užívání alkoholu, ať už se jedná o poškození tělesného, duševního nebo sociálního zdraví. Tato diagnóza je v medicíně často považována za předstupně závislosti na alkoholu, což je závažná psychiatrická porucha projevující se specifickými symptomy, jako je neodolatelná touha po alkoholu, zanedbávání jiných zájmů, nedostatečná kontrola nad pitím, zvyšování tolerance aj. (Smolík, 1996).

Konzumace vysokých dávek alkoholu mladistvými má negativní dopady na správnou funkci pozornosti a zpracování informací v důsledku poruch kognitivních funkcí. Dochází k poruchám paměti a učení (Kabiček et. al., 2014). Tyto změny v oblasti kognitivních funkcí a chování u jedince jsou spojeny s pozdními příchody do školy, zanedbávání školních povinností a poklesem akademických výsledků. Mladí lidé zažívají nepříjemné emocionální stavy, jako je nedostatek soustředění, podrážděnost, nuda, vztek nebo nervozita. Ztrácí zájem o své koníčky nebo přestávají nalézat potěšení v činnostech, které je dříve bavily (Brihcín, 1997). Kromě toho má alkohol v adolescenci vliv na hormonální hladiny. U mladistvých dochází po konzumaci alkoholu k útlumu pohlavních hormonů, jako je testosteron u chlapců a estrogeny a luteinizační hormon u dívek. Navíc alkohol snižuje sekreci růstového hormonu u obou pohlaví. U chlapců v dospívajícím věku, kteří nadměrně konzumují alkohol, bylo zaznamenáno snížení kostní denzity (Kabiček et al., 2014).

Dlouhodobá konzumace alkoholu u dětí může zvýšit riziko poškození jater, jelikož tyto orgány ještě nemají plnou schopnost rychle zpracovávat škodlivé látky. Nové studie pomocí moderních zobrazovacích technik ukazují, že užívání alkoholu v adolescenci může vést ke změnám v mozku, které ovlivňují jak myšlení, tak chování, a tyto změny mohou přetrvávat i po dlouhé době abstinence. Konkrétně se jedná o zhoršení paměti, prostorového vnímání a schopnosti zpracovávat verbální i neverbální informace, což může mít vliv na školní výsledky, sociální dovednosti a adaptabilitu (Guerra a Pascual, 2010; Zucker et al., 2009).

Období adolescence je dynamický proces, ve kterém dochází u jedince k formování jeho identity, což je mnohdy doprovázeno rizikovými jevy. Proto si v poslední kapitole blíže představíme psychosexuální vývoj, který je rovněž stěžejní pro tuto práci a poskytne nám pohled vývojové psychologie na problematiku jevy adolescence.

4 ADOLESCENCE A PSYCHOSEXUÁLNÍ VÝVOJ

V odborné literatuře se setkáváme s různým členěním věkových kategorií pubescence a adolescence. Obecně však lze říci, že adolescence vymezuje období mezi 15-20 rokem života. V této vývojové etapě dochází k dozrání psychologických, tělesných a sociálních aspektů. Po dozrání všech funkcí dochází k přechodu do dospělosti, kterou rozumíme schopnost přijmout zodpovědnost za své jednání, a fungovat jako samostatný a všestranný jedinec, který je sociálně a ekonomicky nezávislý (Labusová, 2014).

Z biologického hlediska dochází k především k dosažení reprodukční a fyzické zralosti. Někteří autoři uvádí pro začátek a konec adolescence právě zahájení růstu pohlavních znaků a na konci jejich plné dozrání (Langmeier a Krejčířová, 1998 in Dolejš 2010). Dalším hlavním znakem biologického formování a první navenek viditelnou změnou je, že dochází u mladistvých k růstu, přibývá svalová hmota a váha (Dolejš, 2010). Dochází také ke změně tlaku, pulsu a chemického složení krve, dozrání trávicího a dýchacího systému. Celkově by měl jedinec dosáhnout na konci tohoto období fyziologické a biologické zralosti, která mu bude sloužit během celého produktivního životního období (Ambrózová et al., 2001 in Dolejš 2010). Čím dál častěji se u dívek objevuje menarché v nižším věku a u chlapců se zvětšuje jejich průměrná výška. S touto změnou souvisí pojem sekundární akcelerace. Období dospívání tak dostává jiné rozměry, kdy se snižuje nástup adolescence a naopak zvyšuje věková hranice pro vstup do dospělosti. Tato změna by mohla vést například k předčasnému zahájení sexuálního života (Thorová, 2015).

Na biologické a fyziologické dozrání se váže psychosociální vývoj. Jedinec, převážně dívky, vnímají změny svého těla a jsou vystaveni situaci, kdy se s těmito změnami, jako je např. růst prsou a boků, musí vyrovnat. Zároveň na mladistvé působí i tlak okolí, kdy stojí o pozornost svých vrstevníků a chtějí být přijmutí společností, i přes všechny společnosti nastavené ideály krásy (Vágnerová, 2012).

Vytvořit si své místo ve společnosti a navazování vrstevnických vztahů je dalším velkým a podstatným mezníkem adolescence. Během dospívání se jedním z hlavních úkolů stává formování identity, což mladým lidem umožňuje postupně se osamostatnit a žít nezávisle, což zahrnuje i oddělení se od rodičů. V této fázi jsou ale rodiče stále důležití. Měli by poskytovat podporu a povzbuzení svým dětem, ale zároveň stanovovat jasné hranice. Je klíčové najít správnou rovnováhu mezi rodičovskou kontrolou a poskytnutím prostoru pro

individuální růst. Příliš přísní rodiče s autoritativním přístupem mohou vést k problematickému chování teenagerů (Thorová, 2015).

V tomto období jsou adolescenti ovlivňováni také vrstevníky a převážně svými partnery, kteří mají velký vliv na formování identity adolescenta (Vágnerová, 2012).

Psychosexuální vývoj dle Weisse (2010) můžeme rozdělit do 4 kategorií. První etapa se vymezuje věkovou hranicí do 6 let, kdy je kladen důraz na interakce mezi dítětem a pečující osobou. S tím souvisí i první poznávání svého těla, utváření si prvních postojů k němu a experimentování s vlastním pohlavním orgánem. V předškolním období nastává druhá etapa, která opět zdůrazňuje důležitost role rodiče či pečovatele ve formování dítěte, zejména co se týče kultivace chování v souladu s normami a zvyklostmi společnosti. V této době dochází i k prvním interakcím mezi chlapci a dívkami, často formou her. Následuje třetí stádium, přechod od puberty k rané adolescenci, což je období mezi 13. a 15. rokem, charakterizované nástupem hormonálních změn. Tato fáze je považována za nejsložitější z hlediska vývoje jedince. V tomto období se může projevit rizikové chování, včetně neuváženého sexuálního jednání, které může být spojeno s nejistotou ohledně vlastního těla nebo rolí ve společnosti. Nastává čtvrtá a poslední etapa, charakteristická pro střední a pozdní adolescenci od 16 let. V období adolescence dochází k vývoji sekundárních pohlavních znaků a hormonální hladiny se stabilizují. Sexuální aktivita, včetně masturbace či sexu s partnery, je běžnou součástí tohoto období a hraje klíčovou roli v procesu hledání vlastní identity a autonomie. Důležité je, aby mladí lidé přijali svou osobní identitu s ohledem na různé role, postoje a motivace, a aby tato identita byla potvrzena i jejich okolím. Nedostatek tohoto potvrzení může vést k prožívání negativních emocí, jako je vina, strach nebo stud, což může mít za následek vyhýbání se důležitým sexuálními tématům, která jsou klíčová pro vytváření zdravých sexuálních návyků (Weiss, 2010).

Sexuální identita začíná formovat už v raném věku, obvykle do tří let. Je to pocit identifikace s určitým pohlavím, který se zakládá na genetických a prenatálních faktorech, ale také na procesech učení a interakcí ve společnosti. Vývoj sexuální orientace odkazuje na základní tendenci jedince k přitažlivosti k určitému pohlaví - buď ke stejnému, opačnému nebo oběma. Je to stabilní prvek, který ovlivňuje erotické fantazie, sny a především schopnost prožívat lásku. Samotné sexuální chování je z hlediska hodnocení sexuální orientace méně významné, ale hraje důležitou roli v prevenci sexuálně přenosných nemocí (Weiss, 2010).

Někteří mladí lidé začínají vnímat přitažlivost k osobám stejného pohlaví už v relativně mladém věku, kolem 9 nebo 10 let. Naopak jiní mladí lidé nezaznamenávají žádné povědomí

o takových přitažlivostech až do pozdějšího období adolescence či do rané dospělosti. Někdy se takové pocity mohou náhle objevit v reakci na sexuální experimenty s osobami stejného pohlaví nebo také v reakci na jediný vztah (Golden, 1996).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 VÝZKUMNÁ ČÁST

V první kapitole praktické části se zaměříme na představení designu výzkumu a vysvětlení výzkumných cílů a otázek. Následně specifikujeme výzkumný soubor, výzkumný nástroj a způsob zpracování dat. Hlavním cílem praktické části je *zmapovat spojitosti mezi konzumací alkoholu a změnami jednotlivých projevů rizikového sexuálního chování u mladistvých ve vybraných středních školách.*

5.1 Design výzkumu

V mém výzkumu se zaměřuji na problematiku rizikového sexuálního chování u mladistvých, konkrétně v souvislosti s užíváním alkoholu. Volba tohoto tématu byla motivována několika stěžejními faktory, které se vzájemně propojují.

Prvním faktorem je mnoha studiemi prokázáný fakt, že alkohol je nejčastěji užívanou návykovou látkou a to především v České republice, která se řadí celosvětově k největším spotřebitelům. V souvislosti s obecně vysokou mírou konzumace alkoholu v České republice se stává alkohol objektem zájmu mladistvých. Dle studie ESPAD (2019) je prevalence konzumace alkoholu mezi 16letými studenty celkem 95,1%. Vysoká míra konzumace alkoholu a jeho lehká dostupnost však není jediným důvodem užívání alkoholu u mladistvých. Mnoho mladistvých se chce například vyrovnat starším vrstevníkům, pomáhají si k překonání problémových situací spojených s dospíváním, ale také uvádějí, že alkohol jim dopomáhá zbavit se studu před druhým pohlavím. Jelikož mladiství po užití alkoholu rychleji ztrácí kontrolu sami nad sebou, tato změna se odráží v jejich chování a může mít i negativní dopady na sexuální chování (Illes, 2002).

Období adolescence představuje druhý faktor, jelikož reprezentuje „*snad nejdynamičtější, komplexní proměnu v životě jedince, která nějakým způsobem modifikuje všechny složky osobnosti*“ (Vágnerová, 1997). V průběhu dospívání dochází k vývoji sexuálních pohlavních znaků, které se postupně v tomto období stávají zcela funkčními (Dolejš, 2010). Negativní vlivy alkoholu na organismus, například dle Nešpora (2001) dochází ke zvýšení tepové frekvence, krevního tlaku, nastupuje svalové uvolnění a odbrzděnost, mohou způsobovat u mladistvých změnu v sexuálních potřebách, aktivitách a chování. Období adolescence je typické pro intenzivní rozvoj sexuálních potřeb, což uvádí i psychoanalýza Sigmunda Freuda, která se dívá na adolescenci, jako na periodu znovuprobuzení sexuálních potřeb. Narušování tohoto vývoje v důsledku užívání alkoholu může u mladistvých způsobit rizikové situace a potencionální vážné důsledky.

Třetím podstatným faktorem je skutečnost, že rizikové sexuální chování u mladistvých může mít vážné následky. Mladistvý se totiž dostává do doposud nezažitých situací, které mohou jednoduše vyplynout v rizikové sexuální jednání. Tím může být například nechráněný pohlavní styk, prostituce, přenos pohlavních chorob, promiskuitní sexuální chování, komerční sexuální aktivity, sexuálně orientované agresivní činy k vrstevníkům atd. (Dolejš, 2010). Řada zahraničních studií poukazuje na fakt, že rizikové sexuální chování se vyskytuje často s jinými formami rizikového chování. Těmito ostatními formami myslíme např. záškoláctví, špatné výsledky ve škole, projevy deprese, kouření cigaret, avšak právě i užívání alkoholu (Moravcová et al., 2015).

Jak už jsem výše zmínila, problematika rizikového sexuálního chování ve spojitosti s užíváním alkoholu spolu úzce souvisí a chtěla bych přispět k lepšímu zmapování této souvislosti a zjistit, do jaké míry se dotýká studentů vybraných středních škol ve Zlínském kraji. Výsledky mého výzkumu by mohly v budoucnu posloužit k lepšímu zacílení preventivních opatření a programů u mládeže, a tím pomoci chránit jejich fyzické a psychické zdraví.

5.2 Cíle výzkumu

Cílem této práce je **zmapovat spojitosti mezi konzumací alkoholu a změnami jednotlivých projevů rizikového sexuálního chování u mladistvých** ve vybraných středních školách. Bude zkoumáno, co mladistvé ovlivňuje a motivuje k užívání alkoholu a také míra užívání alkoholu. Dále budu zkoumat, jak se mění projevy sexuálního chování u mladistvých z maturitních a nematuritních oborů pod vlivem alkoholu oproti střízlivému stavu. Práce bude zkoumat spojitost prostředí, ve kterém se konzumuje alkohol a vyskytuje rizikové sexuální chování. Nakonec bude zkoumána informovanost mladistvých o problematice rizikového sexuálního chování a s ním spojenými následky.

5.3 Výzkumné otázky

Z výše uvedených výzkumných cílů vycházejí mé výzkumné otázky.

HVO: Jaká je spojitost mezi konzumací alkoholu a rizikovým sexuálním chování u mladistvých ve vybraných středních školách?

VO1 Jak často dochází u mladistvých ke konzumaci alkoholu a jaké sociální faktory konzumaci alkoholu ovlivňují?

VO2 Jaké jsou změny v projevu rizikového sexuálního chování mezi mladistvými z maturitních a nematuritních oborů pod vlivem alkoholu?

VO3 V jakém prostředí dochází k nejčastějšímu projevu rizikového sexuálního chování pod vlivem alkoholu?

VO4 Jaká je informovanost mladistvých o sexualitě a rizikovém sexuálním chování?

5.4 Výzkumný soubor

Základní výzkumný soubor představují mladiství, ve věku 15 – 18 let, kteří navštěvují střední školy ve Zlínském kraji. Konkrétně se jedná o jednu střední školu s pedagogickým zaměřením a druhou střední školu průmyslovou. Tyto školy projevily zájem o získání dat od jejich studentů. Díky vzájemné spolupráci jim můj výzkum přinese poznatky, které jsou pro ně důležité a pomůžou jim zmapovat výskyt problematiky rizikového chování u navštěvujících studentů. Výběr adolescentů z oborově naprosto odlišných škol je inspirován publikací Kažméra a Orlíková (2017), která uvádí, že výskyt rizikového chování u adolescentů je významně podmíněn jak individuálními faktory u daného jedince, tak i faktory širšího sociálního charakteru, ve kterých jedinec dospívá, tedy rodinné a školní prostředí.

Střední škola s pedagogickým zaměřením nabízí dva maturitní obory a navštěvuje ji celkově 208 žáků, z toho jsou převážná většina dívky. Konkrétně 198 žáků studuje maturitní obory a 10 žáků nematuritní obory. Dále můj výzkumný soubor tvoří žáci ze střední průmyslové školy. Tato škola nabízí 4 maturitní obory s celkovým počtem navštěvujících studentů 301 a 7 učebních oborů, které navštěvuje 334 studentů.

Dle studie ESPAD (2019) přetrvávají rozdíly v konzumaci alkoholu mezi studenty podle typu studované školy – nejvyšší hodnoty ukazatelů jsou u studentů středních škol bez maturity. Tím pádem, existence maturitních i nematuritních forem studia tvoří předpoklad pro možné rozdíly v přístupech studentů ke svému životu, sexuálnímu jednání a v názorových rozdílech ke konzumaci alkoholu.

Tato diverzifikace základního výzkumného souboru dle typu střední školy mi dále umožní sledovat různé výsledky v odpovědích studentů.

Výběrový soubor respondentů jsme provedli pomocí exhaustivního výběru, viz tabulka č.1.

Forma studia	Počet žáků	Procenta
Maturitní	187	72,8%
Nematuritní	70	27,2%

Tabulka 1 - Rozdělení respondentů podle formy studia (vlastní výzkum, 2024)

5.5 Výzkumný nástroj

Výzkumný nástroj, který jsem v rámci mojí práce zvolila, s ohledem na kvantitativně orientovaný výzkumný problém, je dotazník. Dotazník byl sestaven pomocí standardizovaného dotazníku ESPAD s doplněním otázek vlastní konstrukce. Jako východisko pro vyhotovení položek vlastní konstrukce mi sloužila publikace Sexuální výchova pro studenty porodní asistence a ošetrovatelství, z níž jsem čerpala především z vybraných témat, kterými jsou především Sexuální chování v pubertě a edukace teenagerů a Sexuální výchova na školách. Tato publikace není určena pouze pro zdravotníky, jelikož poskytuje i přehled k tématu sexuality a sexuální výchovy (Koliba et al., 2019). Druhou publikací, která mi sloužila jako východisko pro sestavení dotazníku je Efektivní a včasná diagnostika rizikového chování u adolescentů. Především jsem čerpala z kapitoly 3.4 Rizikové sexuální aktivity (Dolejš, 2010). Jako doplňující podklad mi sloužila další odborná literatura a již uskutečněné výzkumy.

Byla použita **výzkumná technika** dotazníkového šetření, kde pomocí písemně kladených otázek získáváme písemné odpovědi. Oproti jiným technikám má dotazníkové šetření několik předností. Mezi ty hlavní patří možnost snadného oslovení větší skupiny osob, které odpovídají daným kritériím a tématu bakalářské práce. Další výhodou je možnost získání potřebných informací v poměrně krátkém časovém úseku. Nevýhodou dotazníkového šetření je možné zkreslení údajů, nebo případný stereotyp ve volbě odpovědi.

Dotazník byl připraven pro vyplnění respondentů v on-line verzi prostřednictvím webové aplikace Survio, ve které byly všechny položky odpovědí nastaveny jako povinné.

Struktura dotazníku

Dotazník obsahuje celkem 27 položek. Doplnění položek vlastní konstrukce mi umožnilo obsáhlejší, ale taktéž povrchnější sběr dat ohledně problematiky konzumace alkoholu a rizikového sexuálního chování.

Celý průzkum byl anonymní, nemohla jsem tedy identifikovat z dotazníků respondenty či jednotlivé školy. Jedinými osobními údaji byly sociodemografické údaje. Jelikož byl dotazník anonymní a realizován on-line prostřednictvím, dotazovaní nemuseli mít strach se vyjádřit pravdivě a otevřeně, beze strachu.

Zpočátku byly zařazeny 3 položky, týkající se sběru dat osobních údajů. Ty se týkaly vyplnění údajů o pohlaví, věku a formy studia – maturitní/nematuritní. Dále dotazník obsahuje 4 základní oblasti, které korespondují s mými výzkumnými otázkami.

Mezi tyto oblasti patří:

- Konzumace alkoholu u mladistvých (5 položek, č. 4-8)
- Projevy rizikového sexuálního chování (10 položek, č. 9-18)
- Vliv prostředí na rizikové sexuální chování (4 položky, č. 19-22)
- Informovanost o sexualitě a rizicích (5 položek, č. 23-27)

Oblast	Položka	Specifikace
Konzumace alkoholu u mladistvých	4.	Obstarání alkoholických nápojů
	5., 6.	Četnost konzumace alkoholických nápojů
	7., 8.	Sociální faktory
Projevy rizikového sexuálního chování	9.	Touha
	15.	Sexuální nátlak
	11., 12.	Nechráněný pohlavní styk
	13., 14.	Verbální projevy
	10.	Promiskuita
	16.	Prostituce
Vliv prostředí na rizikové sexuální chování	17., 18.	Změny v sexuálním chování
	19.	Vliv různých typů prostředí na mladistvé
Informovanost o sexualitě a rizicích	20., 21., 22.	S čím se mladiství setkávají?
	23.	Zdroje předávání informací o sexualitě
	24.	Vliv konzumace alkoholu a rizikové sexuální chování

	25.	Považují mladistvé své znalosti za dostatečné?
	26.	Od koho by se mladiství chtěli dozvědět více informací?
	27.	Témata, které mladistvé zajímají

Tabulka 2 Rozdělení jednotlivých položek dotazníku (vlastní zpracování, 2024)

5.6 Způsob zpracování dat

Pro zpracování dat jsme použili stejný nástroj, jako pro online sběr odpovědí, kterým je Survio. Jelikož neprobíhal sběr dat v podobě tištěných materiálů, nemusely být žádná data přiřazována do společné databáze. Survio nabízí zpracované data pomocí dvou výstupů, kterými jsou graf a tabulka.

Připravená data jsme prvně zkontrolovali zda jsou kompletní, nekompletní vzorky jsme odstranili a data byla připravena k analýze.

S pomocí grafického znázornění jsme k analýze dat použili popisnou statistiku. Deskriptivní statistika, jak uvádí Chráska (2007), slouží k poskytnutí jasného a přehledného popisu studovaného hromadného jevu. V úvodní fázi jsme provedli první fázi třídění, jejíž výsledky jsou prezentovány v části 3.3 Výzkumný soubor v tabulce č.1. Následně jsme provedli analýzu dat podle jednotlivých kriteriálních oblastí, které korespondují s pořadím dílčích výzkumných cílů a otázek. Strukturu oblastí, položek dotazníku a jejich vazby na dílčí cíle lze nalézt v tabulce č. 2, prezentované v podkapitole 3.4 Výzkumný nástroj v sekci Struktura dotazníku.

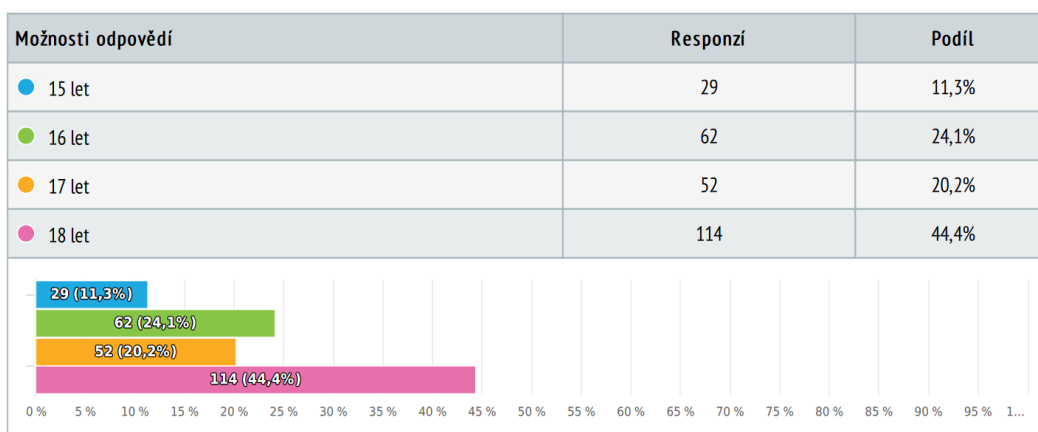
6 ANALÝZA DAT

Ve druhé kapitole praktické části se zaměříme na výsledky, které plynou z výzkumného šetření. Budeme postupovat dle vytyčených oblastí v tabulce 2: Rozdělení jednotlivých položek v dotazníku, a dílčích výzkumných otázek uvedených v podkapitole 5.3 Výzkumné otázky.

Z počátku jsme zařadili položky č. 1-3, popisující **demografické údaje** respondentů.

Položka č. 1: Věk

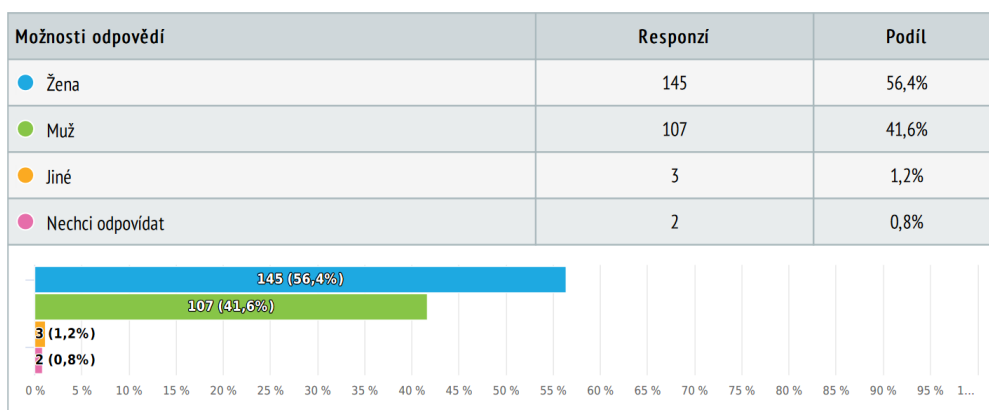
Tuto uzavřenou položku zodpovědělo 29 respondentů (11,3%) ve věku 15 let, dalších 62 respondentů (24,1%) odpovědělo ve věku 16 let. Celkem 52 respondentů (20,2%) udělilo odpověď ve věku 17 let. Největší zastoupení bylo mezi respondenty ve věku 18 let, kde odpovědělo celkem 114 respondentů (44,4%). Tato otázka ukázala věkové rozpětí adolescentů, kteří navštěvují střední vzdělávání.

Tabulka 3 Věk (vlastní výzkum, 2024)

Položka č. 2: Pohlaví

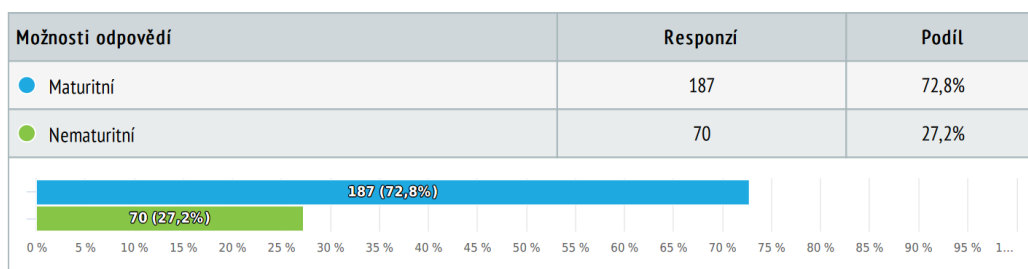
Druhá položka se týkala pohlaví a byla uzavřená. Z celkového počtu respondentů se k ženskému pohlaví přihlásilo 145 respondentek (56,4%), k mužskému pohlaví se hlásilo 107 respondentů (41,6%). Celkem 3 respondenti (1,2%) se nehlásili k žádnému pohlaví a 2 respondenti (0,8%) nechtělo odpovědět. Tato odpověď poskytuje jasné informace o distribuci odpovědí na danou otázku podle věkových skupin respondentů.

Tabulka 4 Pohlaví (vlastní výzkum, 2024)

Položka č. 3: Forma studia

Z uzavřené položky vyplynulo, že 187 respondentů (72,8%) se věnuje studiu maturitního oboru, zatímco 70 respondentů (27,2%) se věnuje nematuritnímu oboru. Tato odpověď poskytuje relevantní informace o rozdělení respondentů podle typu studijního oboru.

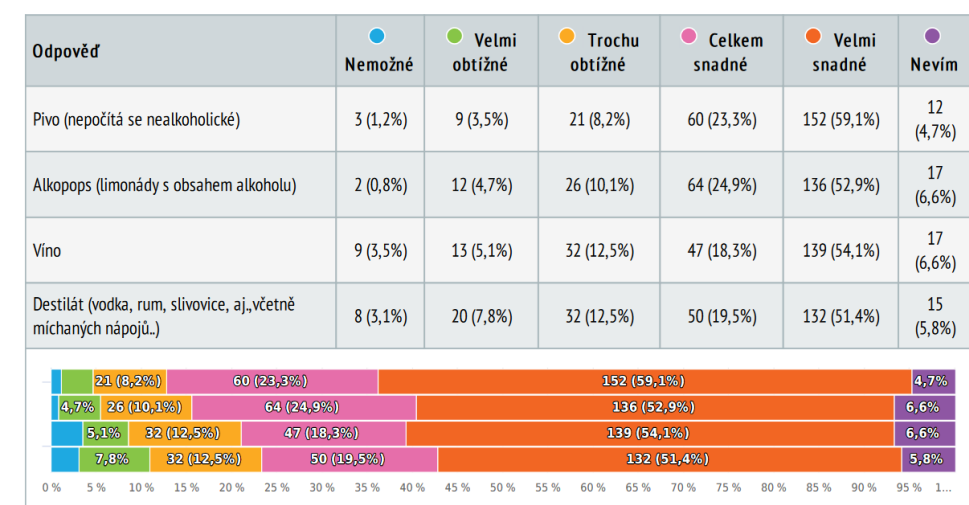
Tabulka 5 Forma studia (vlastní výzkum, 2024)

6.1 Jak často dochází u mladistvých ke konzumaci alkoholu a jaké sociální faktory konzumaci alkoholu ovlivňují?

První výzkumná otázka souvisí s první oblastí *konzumace alkoholu u mladistvých*. Podkladem pro zpracování otázky byly položky v dotazníku č. 4-8, do kterých jsme zahrnuli četnost konzumace alkoholu, obstarání si alkoholických nápojů a sociální faktory. Cílem bylo zjistit, co mladistvé ovlivňuje a motivuje k užívání alkoholu a také míra užívání alkoholu.

Položka č. 4: Obtížnost získání alkoholických nápojů

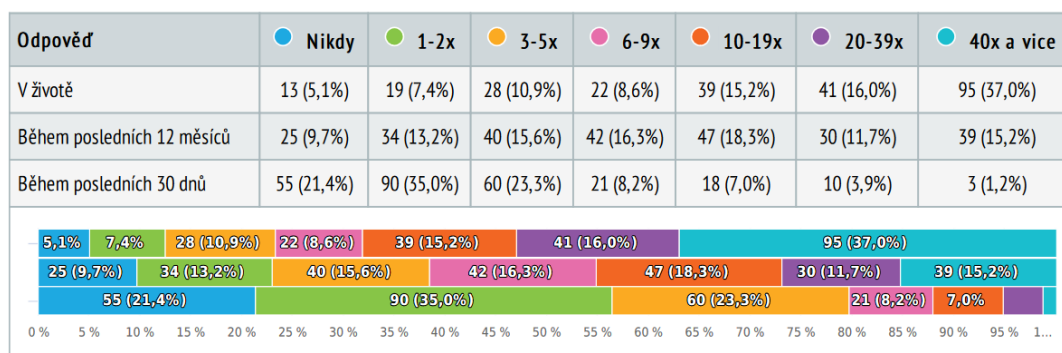
Tato uzavřená položka zkoumala obtížnost získání specifikovaných alkoholických nápojů, přičemž každý nápoj byl hodnocen zvlášť respondenty. Pokud jde o pivo, 3 respondenti (1,2%) uvedli, že je nemožné jej získat, zatímco 9 respondentů (3,5%) ho považovalo za velmi obtížné získat. Větší část, 60 respondentů (23,3%), označila získání piva za celkem snadné, zatímco 152 respondentů (59,1%) ho považovalo za velmi snadné. Celkem 12 respondentů (4,7%) nevědělo. Při hodnocení získání Alkopopsu odpověděli 2 respondenti (0,8%), že je nemožné jej sehnat, 12 respondentů (4,7%) odpovědělo, že je velmi obtížné jej sehnat. Jako trochu obtížné sehnání alkopopsu se vyjádřilo 26 respondentů (10,1%), k celkem snadnému sehnání se vyjádřilo 64 respondentů (24,9%). K velmi snadnému sehnání se vyjádřilo 136 respondentů (52,9%) a 17 respondentů (6,6%) se vyjádřilo, že neví. V další položce alkoholu bylo víno, kdy se 9 respondentů (3,5%) vyjádřilo, že je nemožné ho sehnat. Jako velmi obtížné sehnání vína uvedlo 13 respondentů (5,1%), trochu obtížné sehnání vidí 32 respondentů (12,5%). K celkem snadnému sehnání vína se hlásí 47 respondentů (18,3%), k velmi snadnému sehnání se hlásí 139 respondentů (54,1%). Z uvedeného počtu 17 respondentů (6,6%) uvedlo, že neví. Poslední položkou bylo sehnání destilátu, kdy 8 respondentů (3,1%) uvedlo, že je nemožné jej sehnat. Velmi obtížné sehnání destilátu hodnotí 20 respondentů (7,8%), trochu obtížné sehnání vidí 32 respondentů (12,5%). Celkem snadné sehnání je pro 50 respondentů (19,5%) a velmi snadné sehnání je pro 132 respondentů (51,4%). Z uvedeného počtu 15 respondentů (5,8%) odpovědělo, že neví. Tato odpověď poskytuje detailní a strukturovaný pohled na obtížnost získání různých alkoholických nápojů podle respondentů. Z uvedených výsledků vyplývá jednoduchost v sehnání různého alkoholu bez ohledu na věk respondentů a druh alkoholu.

Tabulka 6 Obtížnost získání alkoholických nápojů (vlastní výzkum, 2024)

Položka č. 5: Četnost pití alkoholických nápojů

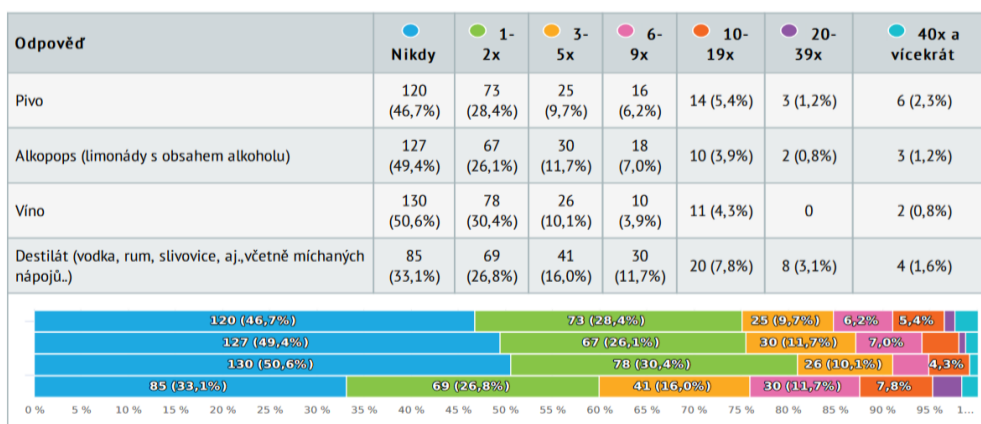
Tato uzavřená položka byla formulována s cílem zjistit, jak často dotazovaní konzumují alkohol, a byla strukturována do tří časových období. Respondenti měli přiřadit počet konzumovaných alkoholických nápojů k jednotlivým etapám. V první časové etapě odpovědělo 13 respondentů (5,1%), že nikdy nepijí alkohol. Ti, kteří odpověděli na otázku o frekvenci 1-2x, tvořili 19 respondentů (7,4%), zatímco 28 respondentů (10,9%) uvedlo frekvenci 3-5x. V následujících etapách odpovědělo 22 respondentů (8,6%) na frekvenci 6-9x, 39 respondentů (15,2%) na frekvenci 10-19x, 41 respondentů (16,0%) na frekvenci 20-39x a 95 respondentů (37%) na frekvenci 40x a více. V posledních 12 měsících odpovědělo 25 respondentů (9,7%), že nikdy nepili alkohol, 34 respondentů (13,2%) odpovědělo na frekvenci 1-2x a 40 respondentů (15,6%) na frekvenci 3-5x. V následujících etapách odpovědělo 42 respondentů (16,3%) na frekvenci 6-9x, 47 respondentů (18,3%) na frekvenci 10-19x, 30 respondentů (11,7%) na frekvenci 20-39x a 39 respondentů (15,2%) na frekvenci 40x a více. V posledních 30 dnech odpovědělo 55 respondentů (21,4%), že nikdy nepili alkohol, 90 respondentů (35%) odpovědělo na frekvenci 1-2x a 60 respondentů (23,3%) na frekvenci 3-5x. V následujících etapách odpovědělo 21 respondentů (8,2%) na frekvenci 6-9x, 18 respondentů (7,0%) na frekvenci 10-19x, 10 respondentů (3,9%) na frekvenci 20-39x a 3 respondenti (1,2%) na frekvenci 40x a více. Tato odpověď poskytuje detailní a strukturovaný přehled výsledků ankety týkající se konzumace alkoholu mezi respondenty. Informace jsou prezentovány systematicky, s důrazem na časová období a frekvence konzumace. Ze získaných informací je jasné, že respondenti se orientují v tom, co tato otázka poptává.

Tabulka 7 Četnost pití alkoholických nápojů (vlastní výzkum, 2024)

Položka č. 6: Četnost pití alkoholických nápojů za posledních 30 dnů

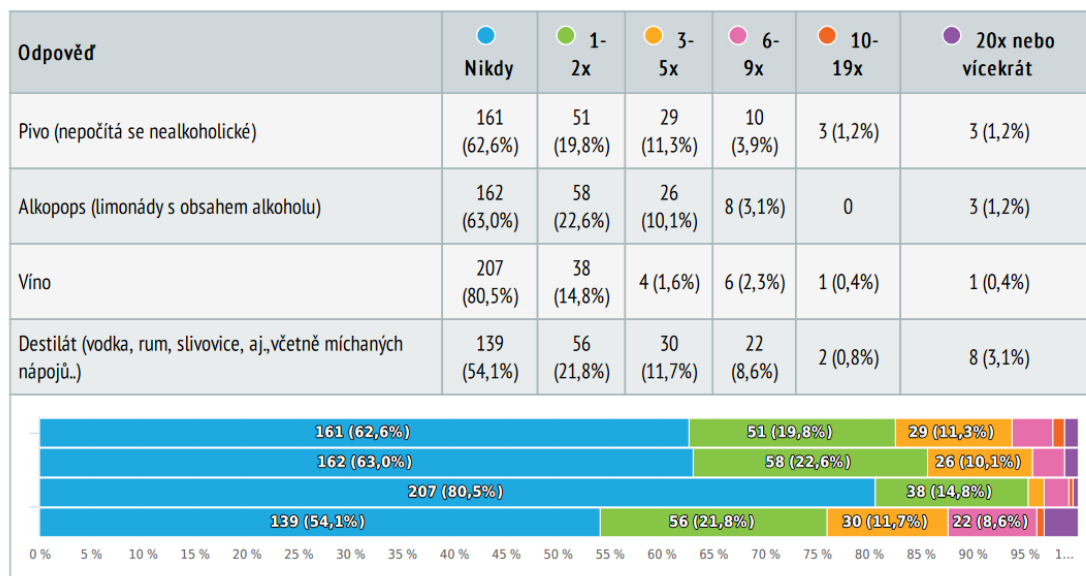
Tato uzavřená položka analyzovala spotřebu určitých alkoholických nápojů během posledních 30 dnů, přičemž každý nápoj byl hodnocen zvlášť respondenty. Pokud jde o pivo, 120 respondentů (46,7%) uvedlo, že během 30 dnů nepilo pivo, zatímco 73 respondentů (28,4%) ho konzumovalo 1-2x. 25 respondentů (9,7%) označilo pití piva v časové ose 3-5x během posledních 30 dní, zatímco 16 respondentů (6,2%) pilo pivo 6-9x. Celkem 14 respondentů (5,4%) uvedlo požití piva 10-19x, 3 respondenti (1,2%) se přihlásilo k požití piva 20-39x a celkem 6 respondentů (2,3%) požívalo pivo 40x a více během posledních 30 dnů. Pokud jde o Alkopops, 127 respondentů (49,4%) uvedlo, že během posledních 30 dnů nepilo žádný, zatímco 67 respondentů (26,1%) ho pilo 1-2x za měsíc. 30 respondentů (11,7%) uvedlo požití 3-5x za měsíc, 18 respondentů (7,0%) ho pilo 6-9x a 10 respondentů (3,9%) ho pilo 10-19x. 2 respondenti (0,8%) uvedli požití 20-39x a 3 respondenti (1,2%) požili Alkopops 40x a více během posledních 30 dnů. Pokud jde o víno, 130 respondentů (50,6%) uvedlo, že během posledních 30 dnů nikdy nepilo víno. 78 respondentů (30,4%) uvedlo požití vína 1-2x do měsíce, zatímco 26 respondentů (10,1%) ho pilo 3-5x za měsíc. 10 respondentů (3,9%) ho pilo 6-9x, 11 respondentů (4,3%) pilo 10-19x, k požití vína 20-39x se nikdo přihlásil a 2 respondenti uvedli požití vína 40x a více během posledních 30 dnů. Pokud jde o destilát, 85 respondentů (33,1%) uvedlo, že během posledních 30 dnů nikdy nepilo destilát. 69 respondentů (26,8%) ho pilo 1-2x za měsíc, zatímco 41 respondentů (16,0%) ho pilo 3-5x. 30 respondentů (11,7%) ho pilo 6-9x, 20 respondentů (7,8%) pilo 10-19x. 8 respondentů (3,1%) uvedlo požití 20-39x a 4 respondenti (1,6%) požili destilát 40x a více během posledních 30 dnů. Zjištěný výsledek nekorresponduje s předchozí otázkou, kdy se data naprosto v četnosti užívání alkoholu rozcházejí.

Tabulka 8 Četnost pití alkoholických nápojů za posledních 30 dnů (vlastní výzkum, 2024)

Položka č. 7: Četnost pití alkoholických nápojů za posledních 30 dnů v hospodě, restauraci, baru, na diskotéce apod.

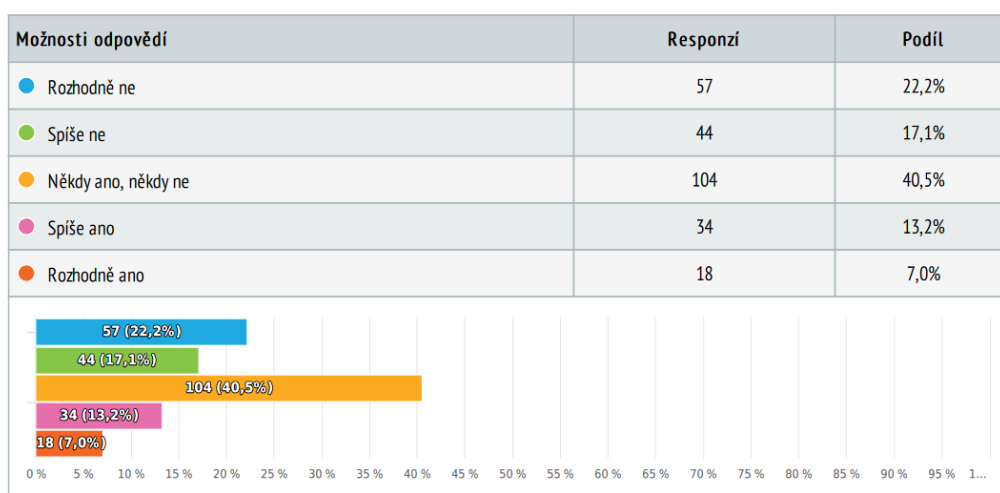
Tato uzavřená položka analyzovala spotřebu určitých alkoholických nápojů během posledních 30 dnů v restauraci, hospodě, baru, diskotéce, přičemž každý nápoj byl hodnocen zvlášť respondenty. Pokud jde o pivo, 161 respondentů (62,6%) uvedlo, že během 30 dnů nepilo pivo, zatímco 51 respondentů (19,8%) ho konzumovalo 1-2x. Celkem 29 respondentů (11,3%) označilo pití piva v časové ose 3-5x během posledních 30 dní, zatímco 10 respondentů (3,9%) pilo pivo 6-9x. Celkem 3 respondenti (1,2%) požili pivo v hospodě, restauraci, baru, diskotéce a 3 respondenti (1,2%) uvedlo, že požili pivo 20x a více.. Pokud jde o Alkopops, 127 respondentů (49,4%) uvedlo, že během posledních 30 dnů nepilo žádný, zatímco 67 respondentů (26,1%) ho pilo 1-2x za měsíc. 30 respondentů (11,7%) uvedlo požití 3-5x za měsíc, 18 respondentů (7,0%) ho pilo 6-9x a 10 respondentů (3,9%) ho pilo 10-19x. 2 respondenti (0,8%) uvedli požití 20-39x a 3 respondenti (1,2%) požili Alkopops 40x a více během posledních 30 dnů. Pokud jde o víno, 130 respondentů (50,6%) uvedlo, že během posledních 30 dnů nikdy nepilo víno. 78 respondentů (30,4%) uvedlo požití vína 1-2x do měsíce, zatímco 26 respondentů (10,1%) ho pilo 3-5x za měsíc. 10 respondentů (3,9%) ho pilo 6-9x, 11 respondentů (4,3%) pilo 10-19x, a 2 respondenti uvedli požití vína 40x a více během posledních 30 dnů. Pokud jde o destilát, 85 respondentů (33,1%) uvedlo, že během posledních 30 dnů nikdy nepilo destilát. 69 respondentů (26,8%) ho pilo 1-2x za měsíc, zatímco 41 respondentů (16,0%) ho pilo 3-5x. 30 respondentů (11,7%) ho pilo 6-9x, 20 respondentů (7,8%) pilo 10-19x. 8 respondentů (3,1%) uvedlo požití 20-39x a 4 respondenti (1,6%) požili destilát 40x a více během posledních 30 dnů. Z odpovědí respondentů lze předpokládat, že respondenti nepoživají alkohol převážně v restauraci, hospodě, baru nebo diskotéce.

Tabulka 9 Četnost pití alkoholických nápojů za posledních 30 dnů v hospodě, restauraci, baru, na diskotéce apod. (vlastní výzkum, 2024)

Položka č. 8: Míra ovlivnění přátel ke konzumaci alkoholu s nimi

Cílem bylo zjistit touto uzavřenou položkou, že 101 respondentů (39,3%) odpovědělo negativně, někdy ano, někdy ne odpovědělo 104 respondentů (40,5%) a celkem 52 respondentů (20,2%) se vyjádřilo kladně. Zjištěné výsledky odpovídají první otázce, která se zabývala věkem respondentů. Můžeme zde předpokládat, jak jsou různé věkové skupiny ovlivňovány přáteli.

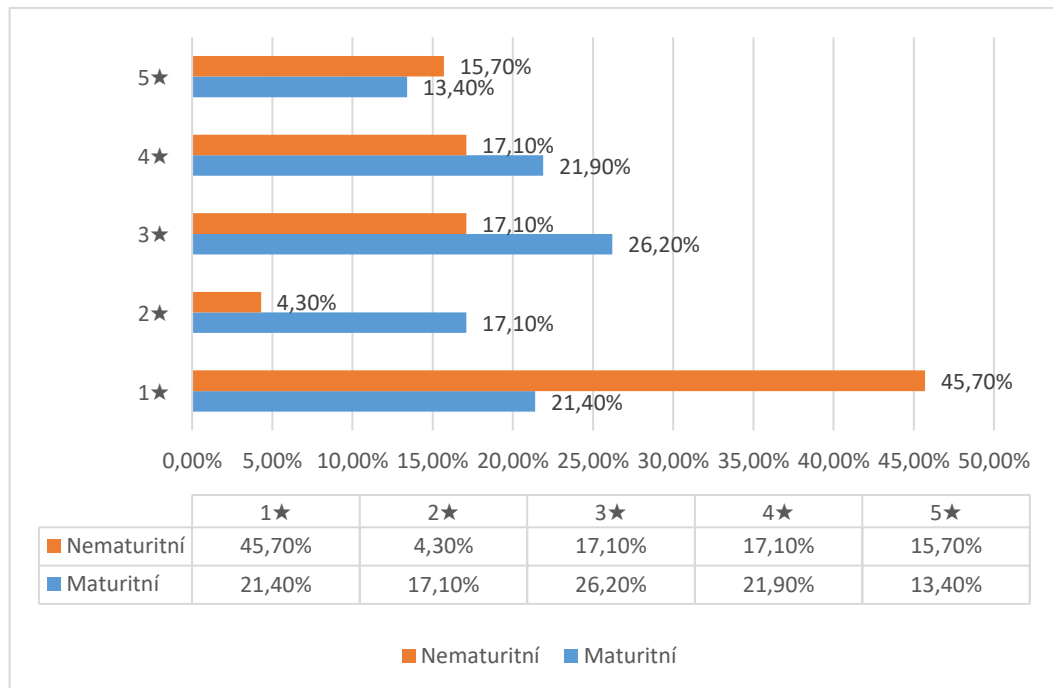
Tabulka 10 Míra ovlivnění přátel ke konzumaci alkoholu s nimi (vlastní výzkum, 2024)

6.2 Jaké jsou změny v projevu rizikového sexuálního chování mezi mladistvými z maturitních a nematuritních oborů pod vlivem alkoholu?

Ve druhé výzkumné otázce jsme se soustředili na oblast *rizikového sexuálního chování*. Jejím cílem bylo zjistit, jak se mění projevy sexuálního chování u mladistvých pod vlivem alkoholu oproti střízlivému stavu a také zda existují rozdíly v tomto chování mezi mladistvými z maturitních a nematuritních forem studia. V důsledku zkoumání rozdílů v odpovědích respondentů z maturitních a nematuritních oborů jsme museli vytvořit grafy a tabulky vlastní konstrukce pro plné naplnění výzkumné otázky, ze které vycházíme. V položkách č. 9-18 jsme se zaměřili na zkoumání změn v sexuálním chování včetně verbálních projevů, touhy, sexuálního nátlaku, nechráněného pohlavního styku, promiskuity a prostituce.

Položka č. 9: Větší touha po sexuálních aktivitách pod vlivem alkoholu

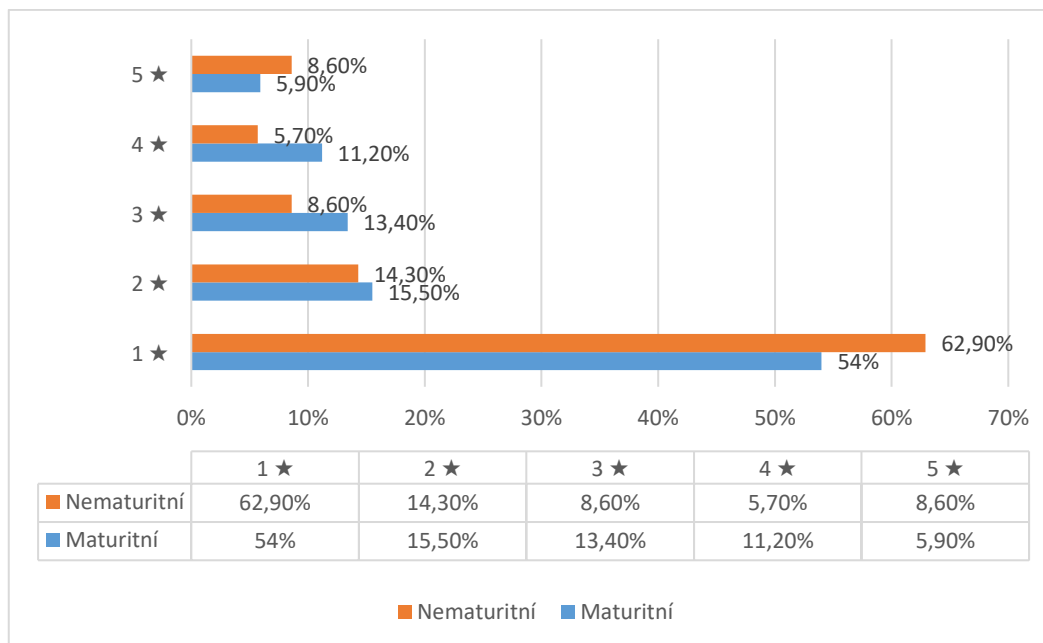
Tato položka měla analyzovat, zda mladiství cítí větší touhu po sexuálních aktivitách pod vlivem alkoholu a zda jsou patrné rozdíly mezi maturitními a nematuritními obory. Respondenti odpovídali na škále 1-5, přičemž 1★ znamená rozhodně ne a 5★ znamená rozhodně ano. Z výsledků je patrný rozdíl, především u 1★, kdy tuto možnost označilo 45,7% respondentů z nematuritní formy studia a 21,4% respondentů z maturitních oborů. 2★ označilo pouze 4,3% respondentů nematuritních oborů, avšak 17,1% respondentů z maturitních oborů. Ostatní položky dosahovaly podobných hodnot bez výraznějších rozdílů mezi maturitními a nematuritními obory. Pokud však vypočítáme průměr odpovědí, respondenti z nematuritních oborů uvádějí průměrně hodnotu 2,5 z 5 a respondenti z maturitních oborů 2,9 z 5. Tyto zjištění naznačují, že mladiství projevují větší touhu po sexuálních aktivitách pod vlivem alkoholu, přičemž existuje rozdíl v percepci mezi mladistvými z maturitních a nematuritních oborů.

Tabulka 11 Větší touha po sexuálních aktivitách pod vlivem alkoholu (vlastní výzkum, 2024)

Položka č. 10: Větší tendence k navazování sexuálních vztahů s různými partnery pod vlivem alkoholu

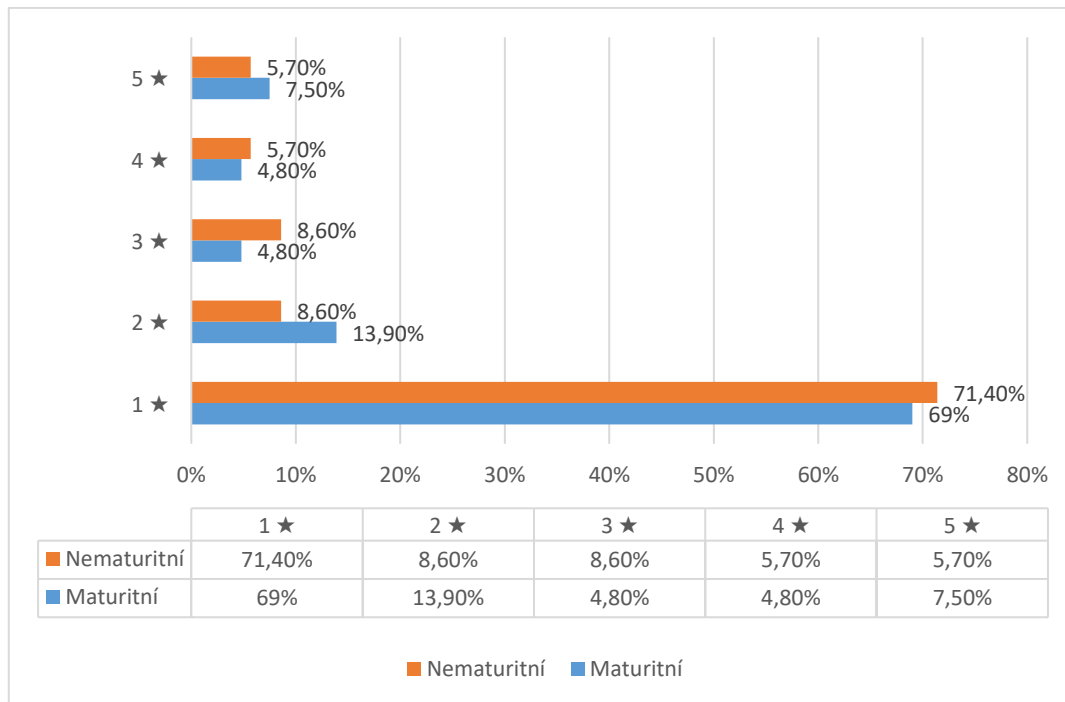
Cílem u této položky bylo zjistit, zda mají mladiství větší tendence k promiskuitě pod vlivem alkoholu a zda existují rozdíly v těchto tendencích mezi respondenty z maturitních a nematuritních oborů. Nejvíce responzí bylo zastoupeno na škále 1-5 u 1★. 62,6% respondentů z nematuritních oborů a 54% respondentů z maturitních oborů označilo tuto možnost, což znamená, že se necítí být pod vlivem alkoholu více promiskuitní. Průměrná hodnota odpovědí dosahovala u nematuritních oborů 1,8 z 5 a u maturitních oborů 2 z 5. Přestože většina respondentů obou skupin odpověděla negativně na otázku ohledně promiskuity pod vlivem alkoholu, je zde patrná mírná tendence u obou skupin, přičemž mladiství z nematuritních oborů vykazují nižší průměrnou hodnotu.

Tabulka 12 Větší tendence k navazování sexuálních vztahů s různými partnery pod vlivem alkoholu (vlastní výzkum, 2024)

Položka č. 11: Větší tendence k nechráněnému pohlavnímu styku pod vlivem alkoholu

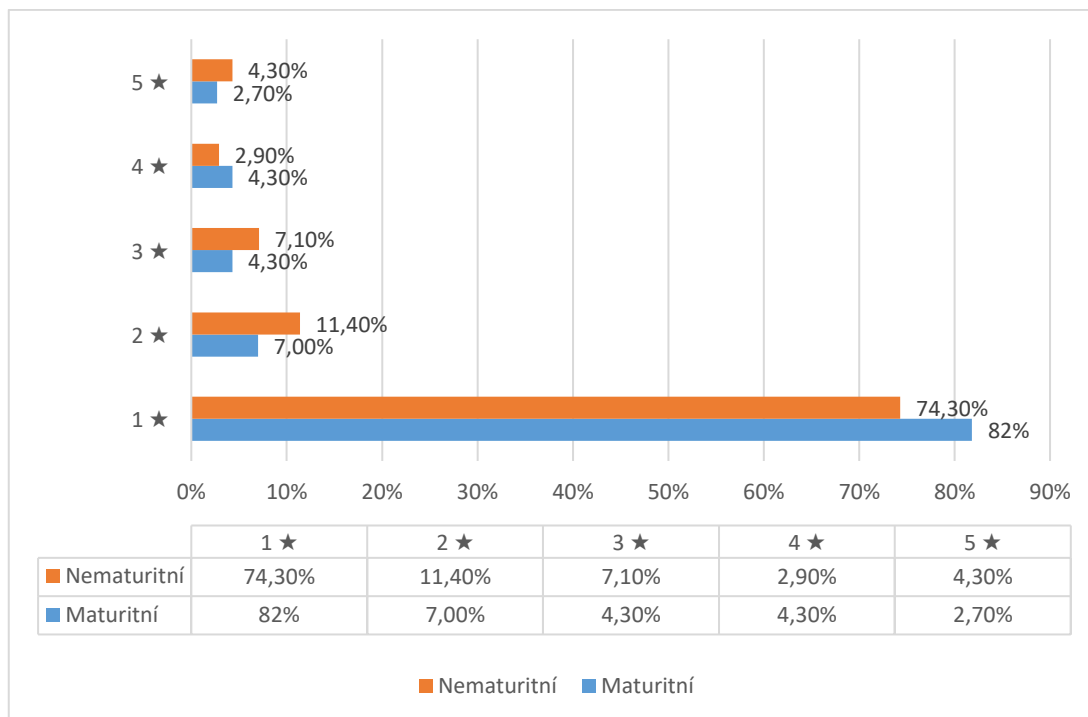
Tato položka zjišťuje odpovědi respondentů na otázku týkající se jejich tendence k nechráněnému pohlavnímu styku pod vlivem alkoholu. Škála odpovědí je označena od 1 do 5, kde 1 znamená rozhodně ne a 5 znamená rozhodně ano. 69 % respondentů z maturitních oborů označilo hodnotu 1★, což znamená, že necítí větší potřebu pod vlivem alkoholu k nechráněnému pohlavnímu styku, zatímco 7,5 % respondentů označilo hodnotu 5★, což znamená, že pod vlivem alkoholu cítí velmi velkou touhu k nechráněnému pohlavnímu styku. U nematuritních oborů 1★ označilo 71,4% respondentů a 5★ označilo 5,7% respondentů. Průměrná hodnota odpovědí dosahuje u obou forem studia stejnou hodnotu a tou je 1,7 z 5. Z analýzy responzí vyplývá, že neexistují značné rozdíly mezi maturitními a nematuritními obory.

Tabulka 13 Větší tendence k nechráněnému pohlavníku styku pod vlivem alkoholu (vlastní výzkum, 2024)

Položka č. 12: Větší tendence k pohlavnímu styku s neznámou osobou bez použití kondomu

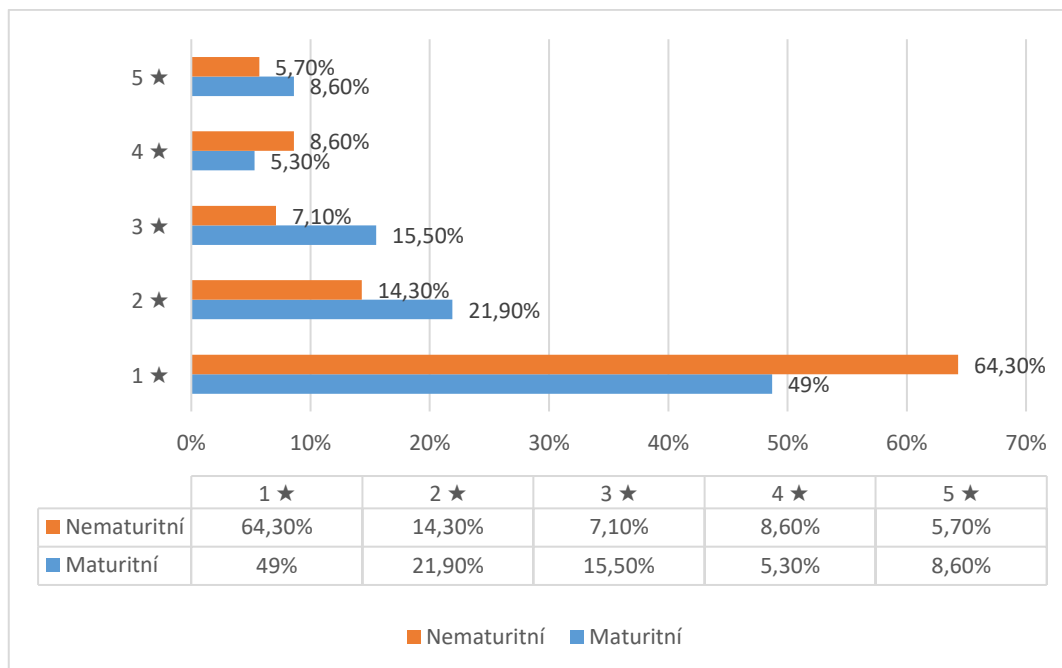
Cílem této položky bylo zjistit, zda mají mladiství větší tendence k pohlavnímu styku s neznámou osobou bez použití kondomu pod vlivem alkoholu. Nevyšší procento odpovědí zaznamenáváme na škále 1-5 u 1★, což znamená, že se mladiství nepociťují pod vlivem alkoholu větší tendence k pohlavnímu styku s neznámou osobou bez použití kondomu. Konkrétně tak uvedlo 74,3% respondentů z nematuritních oborů a 82% respondentů z maturitních oborů. I když zaznamenáváme nějaké procenta u vyšších označení na škále, jedná se o velmi malý počet responzí a lze tedy předpokládat, že mladistvé konzumace alkoholu neovlivňuje k navazování nechráněného pohlavního styku s neznámou osobou.

Tabulka 14 Větší tendence k pohlavnímu styku s neznámou osobou bez použití kondomu (vlastní výzkum, 2024)

Položka č. 13: Větší tendence k verbálním sexuálním narážkám pod vlivem alkoholu tj. nevhodné dotazy, komentáře, narážky

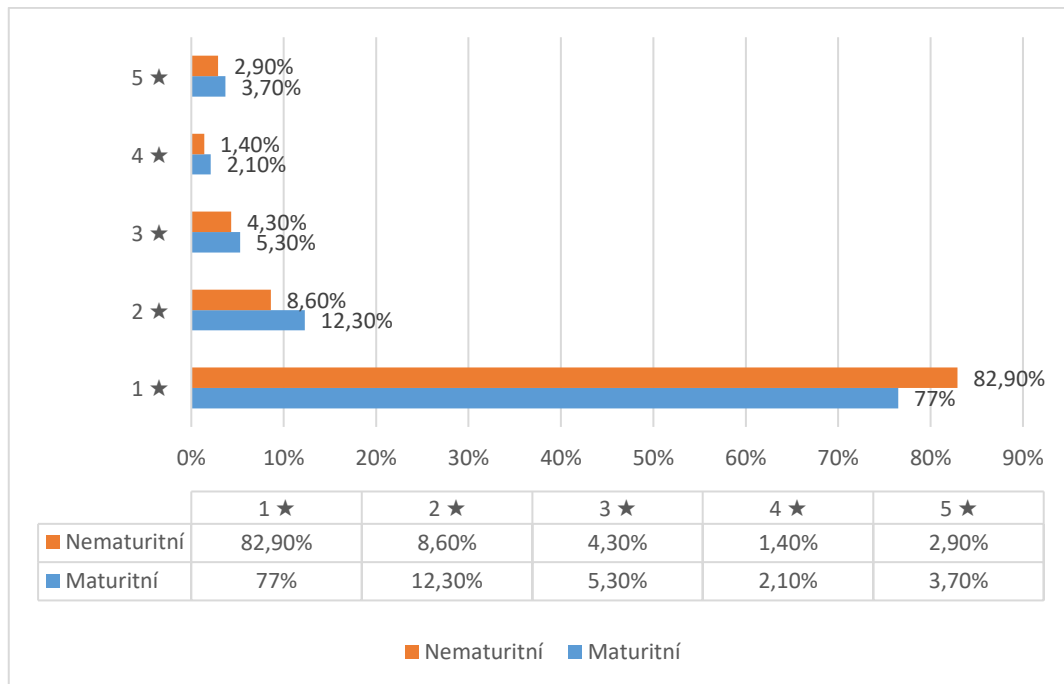
Prostřednictvím této položky jsme chtěli zjistit, zda mají mladiství pod vlivem alkoholu větší tendenci vykazovat verbální sexuální narážky a zda existují rozdíly mezi maturitními a nematuritními obory. Opět zaznamenáváme nejvyšší počet responzí u 1 ★, což znamená, že 64,3% respondentů z nematuritního studia a 49% respondentů z maturitního studia uvádí, že rozhodně nemají tyto tendence. Převážná většina responzí je negativních, avšak pár procent responzí zaznamenáváme i na škále u 5 ★, 4 ★ a 3 ★. Průměr odpovědí dosahuje u nematuritních oborů na škále 1,8 z 5 a u maturitních oborů 2 z 5. Z výsledků lze předpokládat, že převážná většina mladistvých, bez ohledu na typ studijního oboru, si nemyslí, že by pod vlivem alkoholu více tíhli k verbálním sexuálním narážkám i když u ostatních responzí můžeme pozorovat patrné tendence k tomuto jevu.

Tabulka 15 Větší tendence k verbálním sexuálním narážkám pod vlivem alkoholu tj. nevhodné dotazy, komentáře, narážky (vlastní výzkum, 2024)

Položka č. 14: Větší tendence k nepříjemným dotekům / fyzickému obtěžování pod vlivem alkoholu

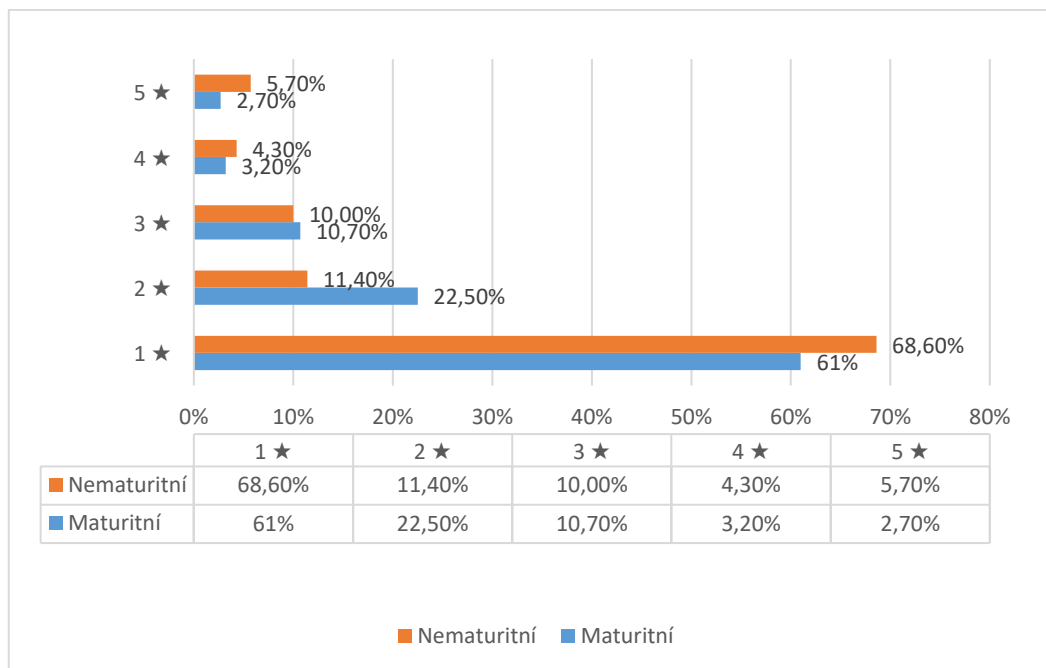
Cílem této položky bylo zjistit, zda mají mladiství pod vlivem alkoholu větší tendenci se nepříjemně dotýkat či až fyzicky obtěžovat ostatní. Nejvíce odpovědí zaznamenáváme na škále u 1★, což znamená, že 82,9% respondentů z nematuritního studia a 77% respondentů z maturitního studia nemají k tomuto chování žádné tendence. Dále respondenti z nematuritní formy studia uvádí na škále 2★ 8,6% responzí, 3★ uvádí 4,3%, 4★ uvádí 1,4% a 5★ 2,9%. Respondenti z maturitní formy studia uvádí u 2★ 12,3% responzí, 3★ uvádí 5,3%, 4★ uvádí 2,1% a 5★ uvádí 3,7%. Celkově jsou rozdíly mezi oběma skupinami respondentů relativně malé. Lze předpokládat, že většina mladistvých neprojevuje tendenci k nepříjemnému dotýkání nebo fyzickému obtěžování ostatních osob pod vlivem alkoholu.

Tabulka 16 Větší tendence k nepříjemným dotekům / fyzickému obtěžování pod vlivem alkoholu (vlastní výzkum, 2024)

Položka č. 15: Vyvíjení většího sexuálního nátlaku na protějšek pod vlivem alkoholu

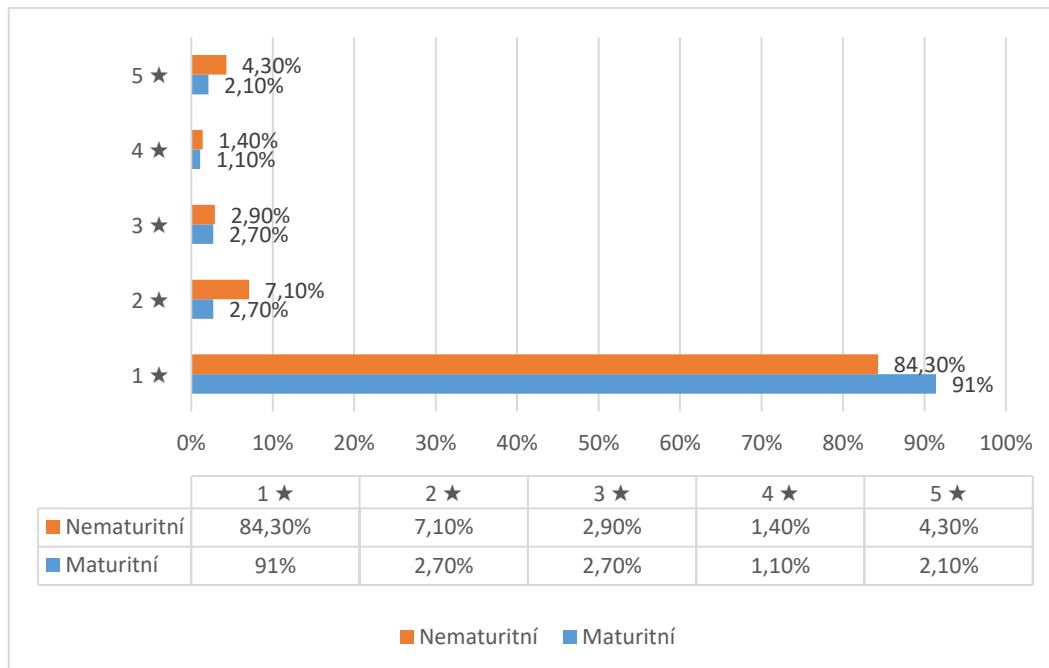
Cílem této položky bylo zjistit, zda mladíství pod vlivem alkoholu mají tendence vyvíjet více sexuální nátlak na ostatní osoby a zda existují rozdíly v tomto chování u respondentů z maturitních a nematuritních oborů. Průměrná hodnota odpovědí dosahuje na škále 1,7 z 5 u nematuritních forem studia a 1,6% u maturitních forem studia. Z výsledků lze předpokládat, že většina mladistvých neprojevuje tendenci vyvíjet větší sexuální nátlak na protějšek pod vlivem alkoholu bez ohledu na formu studia. Nejvyšší procento odpovědí bylo zaznamenáno na škále u 1★, což naznačuje, že většina respondentů obou skupin necítí potřebu této tendence.

Tabulka 17 Vyvíjení většího sexuálního nátlaku na protějšek pod vlivem alkoholu (vlastní výzkum, 2024)

Položka č. 16: Větší odhodlání poskytovat sexuální aktivity za peníze či jinou úplatu pod vlivem alkoholu

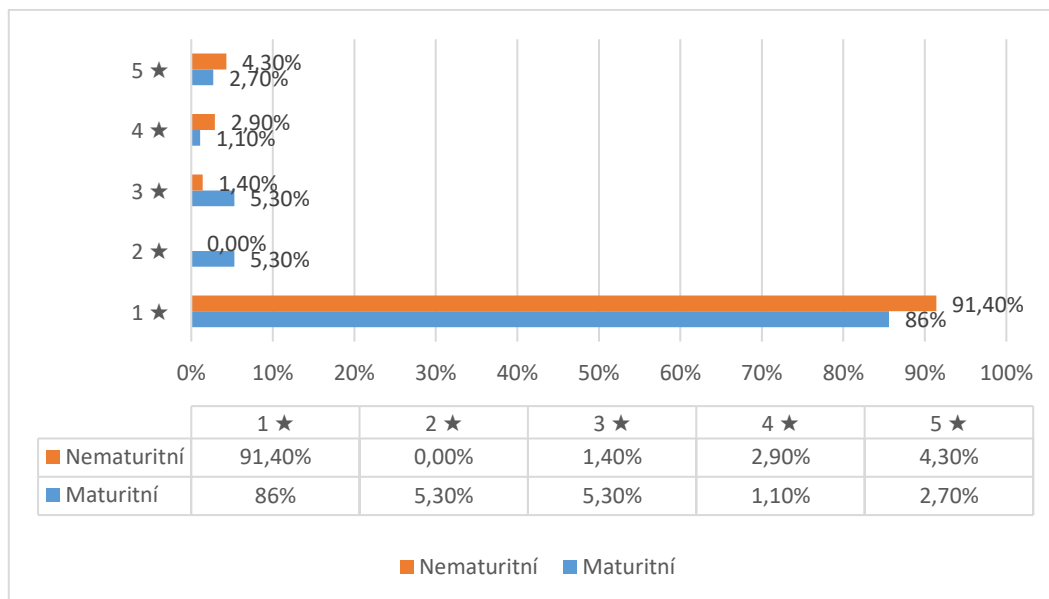
Tato uzavřená položka měla analyzovat tendenci k prostitučnímu chování u mladistvých pod vlivem alkoholu a zjištit, zda existují rozdíly mezi maturitními a nematuritními obory. Škála odpovědí je označena od 1 do 5, kde 1 znamená rozhodně ne a 5 znamená rozhodně ano. Naprostou většinu responzí evidujeme u 1★, a to 84,3% nematuritních oborů a 91% maturitních oborů. Průměrná hodnota responzí je u nematuritních oborů 1,3% a u maturitních oborů 1,2%. Rozdíly mezi oběma skupinami jsou tedy minimální. Když přihlídneme k průměrným odpovědím a vysokému počtu označení 1★, lze předpokládat, že většina respondentů obou skupin rozhodně neposkytuje sexuální aktivity za peníze či jinou úplatu pod vlivem alkoholu.

Tabulka 18 Větší odhodlání poskytovat sexuální aktivity za peníze či jinou úplatu pod vlivem alkoholu (vlastní výzkum, 2024)

Položka č. 17: Větší touha po násilných / krvavých sexuálních praktikách pod vlivem alkoholu

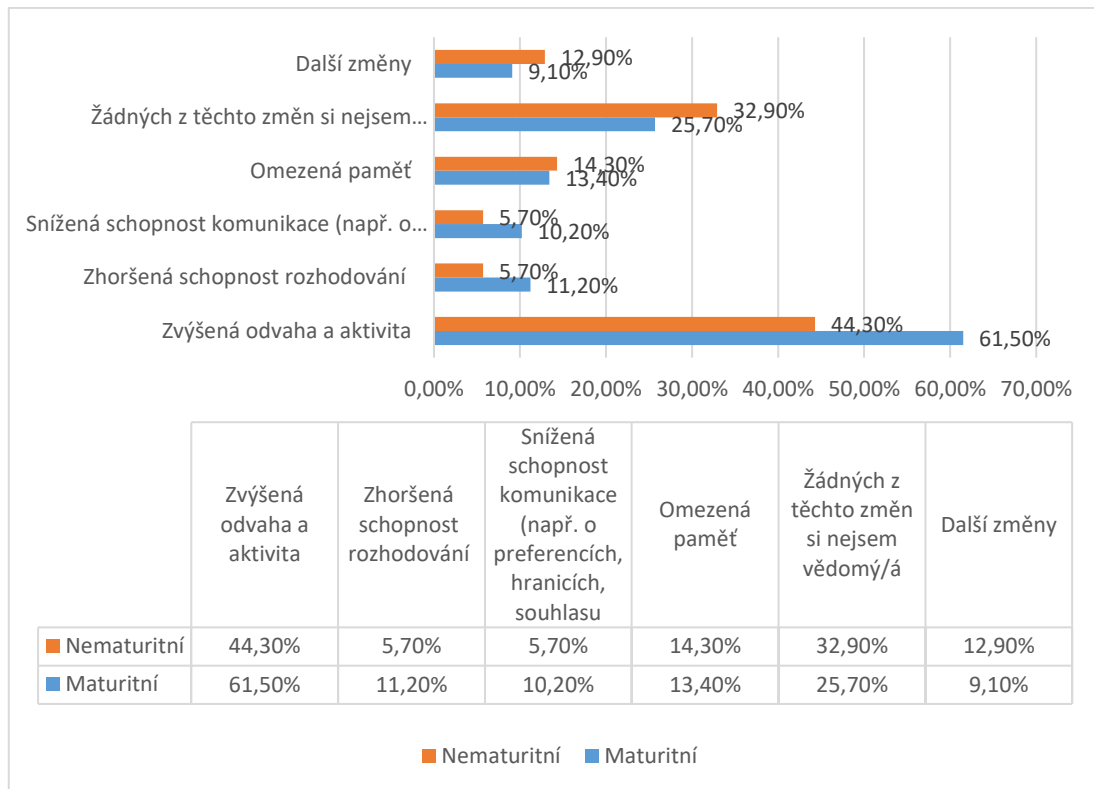
Cílem této otázky byl zjistit, za mladiství mají pod vlivem alkoholu větší touhu po méně běžných sexuálních praktikách spojených převážně s násilím. Naprostá většina responzí je na škále u 1★, což znamená, že mladiství tyto tendence pod vlivem alkoholu rozhodně nemají větší. Konkrétně tak uvedlo 91,4% respondentů z nematuritní formy studia a 86% respondentů z maturitní formy studia. Lze se tedy domnívat, že touhu po násilných či krvavých sexuálních praktikách u obou skupin neovlivňuje konzumace alkoholu.

Tabulka 19 Větší touha po násilných / krvavých sexuálních praktikách pod vlivem alkoholu (vlastní výzkum, 2024)

Položka č. 18: Změny v sexuálním chování pod vlivem alkoholu

Cílem této položky bylo analyzovat, jakých dalších změn v sexuálním chování si jsou studenti maturitních a nematuritních oborů vědomí. Nejvíce odpovědí bylo zaznamenáno u obou skupin u zvýšené odvahy a aktivity, konkrétně 44,3% responzí u nematuritních oborů a 61,5% responzí u maturitních oborů. Respondenti z nematuritních oborů dále nejvíce uváděli, že si žádných z uvedených změn nejsou vědomí (32,9%), poté uváděli možnost omezená paměť (14,3%), dále další změny (12,9%) avšak bez dopsání o jaké konkrétní změny se jedná. Nejméně uváděli možnost zhoršené schopnosti rozhodování a komunikace, konkrétně 5,7% u obou položek. Respondenti z maturitních forem studia uváděli průměrně více odpovědí u položek o zhoršené schopnosti rozhodování 11,2% a snížené schopnosti komunikace 10,2%. U položky žádých změn si nejsem vědomý/á uvedly 25,7%, dále omezená paměť 13,4% a na posledním místě uváděli ještě další změny (9,1%) avšak bez dopsání o jaké konkrétní projevy se jedná. Celkově je patrné, že alkohol může mít vliv na sexuální chování mladistvých, přičemž existují rozdíly mezi různými skupinami respondentů.

Tabulka 20 Změny v sexuálním chování pod vlivem alkoholu (vlastní výzkum, 2024)

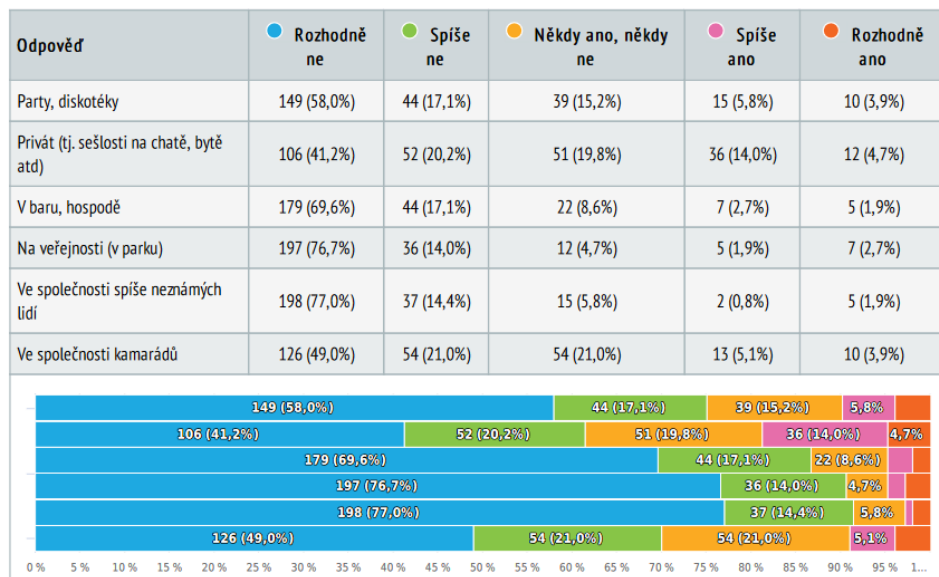
6.3 V jakém prostředí dochází k nejčastějšímu projevu rizikového sexuálního chování pod vlivem alkoholu?

Ve třetí výzkumné otázce jsme se zaměřili na oblast *vlivu prostředí na rizikové sexuální chování*. Pro naplnění této otázky jsme zjišťovali dopovědi na položky č. 19- 22. Cílem bylo zjistit, s jakých chování se mladiství setkávají více v prostředí, kde se konzumuje alkohol a zda je samotné prostředí ovlivňuje k vykazování rizikového sexuálního jednání.

Položka č. 19: Vliv prostředí, kde se konzumuje alkohol, na vykazování rizikového sexuálního chování

Cílem této uzavřené položky bylo analyzovat, zda má prostředí, ve kterém se konzumuje alkohol vliv na vykazování rizikového sexuálního chování u mladistvých. Z výsledků lze předpokládat, že soukromé akce tzv. priváty (sešlosti na chatě, bytě atd.) do jisté míry mohou ovlivňovat mladistvé. Z celkového počtu 257 respondentů uvedlo položku rozhodně ne 106, spíše ne 52, někdy ano a někdy ne 51, spíše ano 36 a rozhodně ano 12. Další sociální faktor, který může mladistvé při konzumaci alkoholu ovlivňovat k rizikovým sexuálním aktivitám

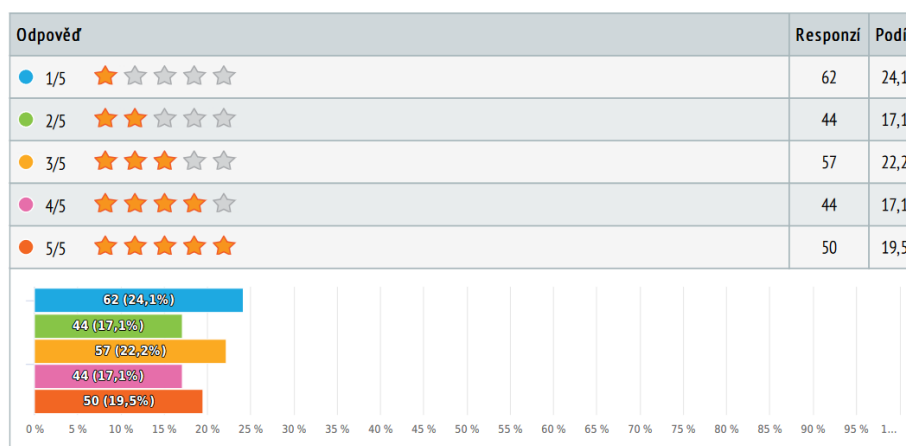
jsou kamarádi. Ve společnosti kamarádů uvedlo 54 respondentů, že se někdy cítí a někdy necítí být ovlivněni, 13 uvádí spíše ano a 10 rozhodně ano. Zbytek respondentů odpovídal negativně. U ostatních možností odpovědí, jako jsou party, diskotéky, bar, hospoda, veřejnost a společnost spíše neznámých lidí, zaznamenáváme většinu odpovědí u rozhodně ne či spíše ne. I přes to však nejsou ojedinělé pozitivní odpovědi, což by mohlo poukazovat na ovlivnitelnost mladistvých dle typu prostředí, ve kterém se nacházejí.

Tabulka 21 Vliv prostředí, kde se konzumuje alkohol, na vykazování rizikového sexuálního chování (vlastní výzkum, 2024)

Položka č. 20: Větší setkávání se s verbálnímu sexuálními narážkami tj. nevhodné dotazy, komentáře, narážky, v prostředí, kde se konzumuje alkohol

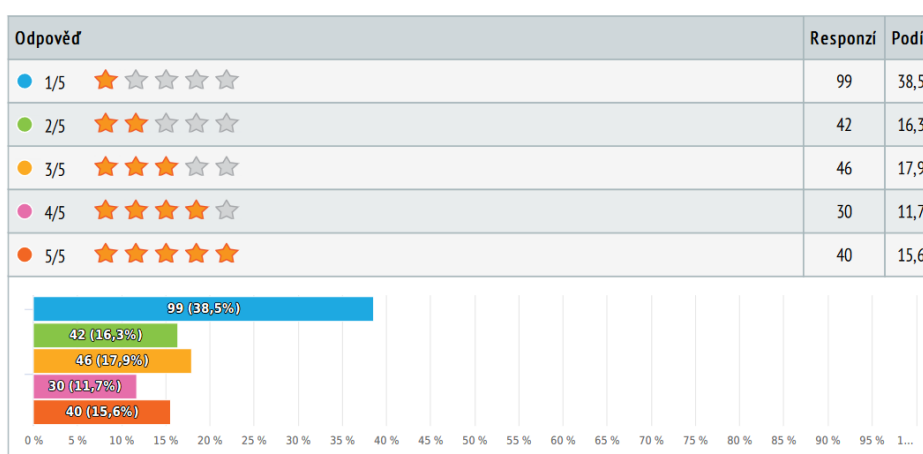
Cílem této položky bylo zjistit, zda se mladiství cítí být vystaveni verbálním sexuálními narážkám více v prostředí, kde se konzumuje alkohol. 62 respondentů (24,1%) uvedlo 1 bod z 5, což vypovídá o tom, že se necítí být vystaveni tomuto jevu více. Ostatní respondenti už však uváděli vyšší hodnoty. Po vypočítání průměru odpovědí zjistíme, že pocit vystavení většímu verbálnímu nátlaku dosahuje hodnoty 2,9 z 5, což vypovídá, o vyšším setkávání se s verbálními narážkami. 50 respondentů (19,5%) dokonce uvádí 5 bodů z 5. Výsledky naznačují, že v prostředí, kde se konzumuje alkohol, mladiství častěji zažívají verbální sexuální narážky. Vysoký podíl respondentů, kteří udělili nejvyšší hodnocení, naznačuje, že tento problém může být poměrně závažný a rozšířený.

Tabulka 22 Větší setkávání se s verbálnímu sexuálními narážkami tj. nevhodné dotazy, komentáře, narážky, v prostředí, kde se konzumuje alkohol (vlastní výzkum, 2024)

Položka č. 21: Větší setkávání se s nepříjemnými doteky / fyzickým obtěžováním v prostředí, kde se konzumuje alkohol

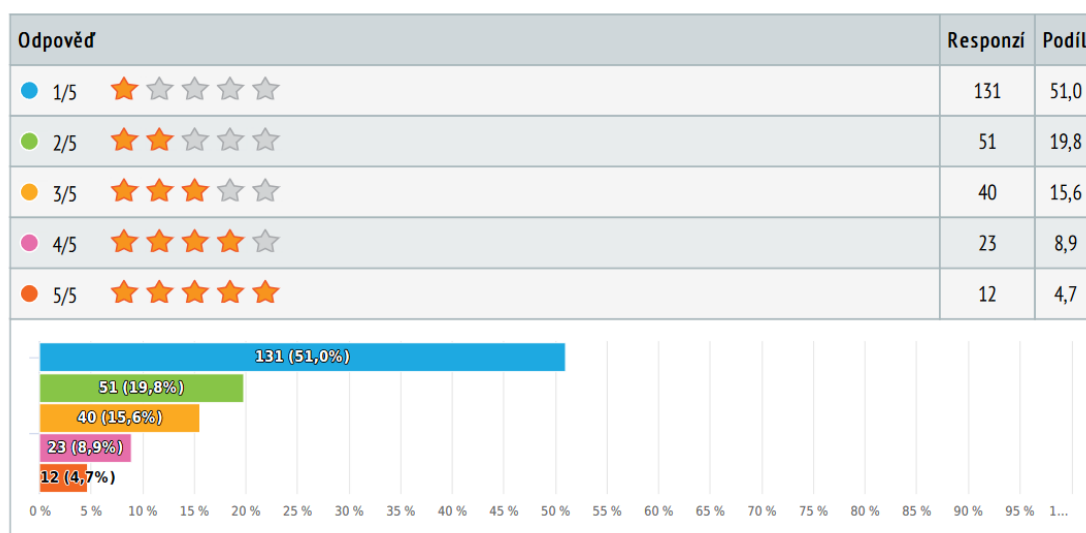
Cílem této položky bylo zjistit, za se mladiství více čelí fyzickému obtěžování včetně nepříjemných doteků v prostředí, kde se konzumuje alkohol. Většina respondentů, konkrétně 99 (38,5%) uvádí že se necítí být více vystaveni tomuto jevu. Ostatní respondenti však už uvádí hvyšší hodnoty, což naznačuje tomu, že se s nepříjemnými doteky či fyzickým obtěžováním setkávají jednoznačně častěji v prostředí, kde se konzumuje alkohol. Průměrná hodnota odpovědí dosahuje škály 2,5 bodů z 5.

Tabulka 23 Větší setkávání se s nepříjemnými doteky / fyzickým obtěžováním v prostředí, kde se konzumuje alkohol (vlastní výzkum, 2024)

Položka č. 22: Větší setkávání se se sexuálním nátlakem, šikanou nebo vydíráním v prostředí, kde se konzumuje alkohol

Z odpovědí na tuto položku vyplynulo, že větší polovina respondentů, konkrétně 51% (131 responzí) se neseťkává se sexuálním nátlakem, šikanou či vydíráním více v prostředí, kde se konzumuje alkohol. Ostatní respondenti uváděli větší setkávání s tímto jevem. 51 respondentů (19,8%) uvedlo 2 body, 40 respondentů (15,6%) uvedlo 3 body, 23 respondentů (8,9%) uvádí 4 body a dokonce 12 respondentů (4,7%) uvedlo maximální počet 5 bodů. Průměrně tato otázka dosáhla 2 bodů z 5. Značný podíl respondentů, celkem 49%, uvádí vyšší hodnoty než 1, což naznačuje, že tyto negativní jevy jsou v tomto prostředí běžné.

Tabulka 24 Větší setkávání se se sexuálním nátlakem, šikanou nebo vydíráním v prostředí, kde se konzumuje alkohol (vlastní výzkum, 2024)

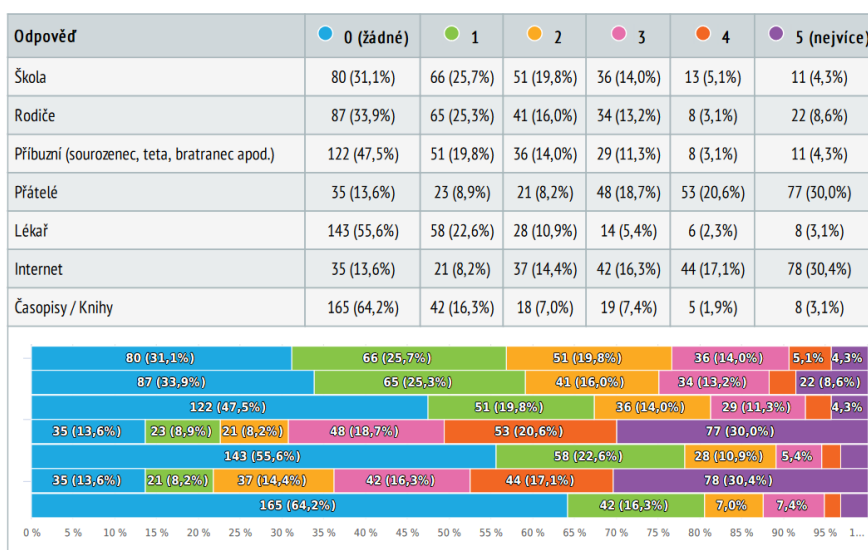
6.4 Jaká je informovanost mladistvých o sexualitě a rizikovém sexuálním chování?

Poslední výzkumná otázka souvisí obsahově se čtvrtou oblastí, kterou je *informovanost o sexualitě a rizicích*. Zahrnuli jsme zde položky zjišťující znalosti respondentů a zdroje informací. Cílem položek č. 23-27 bylo zjistit, jaké mají mladiství znalosti k tomuto tématu, o čem by se chtěli dozvědět více informací a také od koho.

Položka č. 23: Zdroj informací o sexualitě a rizicích spojených se sexuálním chováním

Z uvedených hodnot vyplývá, že mladiství se převážně nedozvídají informace díky čtení knih a časopisů. Označení 0 odpovídá žádným informacím a označení 5 nejvíce informací. Podíl 64,2% uvádí žádné informace, 16,3% respondentů uvádí téměř žádné informace. Zestoupení

školy a rodičů si vedlo vzájemně velmi podobně, kdy okolo 32% uvádí 0 (tedy žádné informace), 26% uvádí míru informací 1, 18% uvádí míru informací 2, 14% uvádí míru informací 3, a míra informací 4 a 5 je zastoupena malým počtem responzí, v průměru 5% na každou škálu. Naopak nejvíce informací respondenti uvádí, že se dozvídají od přátel a z internetu. Velký podíl respondentů, celkem 80,5%, uvádí, že informací získávají velmi málo nebo vůbec žádné. Tento výsledek naznačuje potřebu posílení sexuální výchovy a dostupnosti relevantních informací.

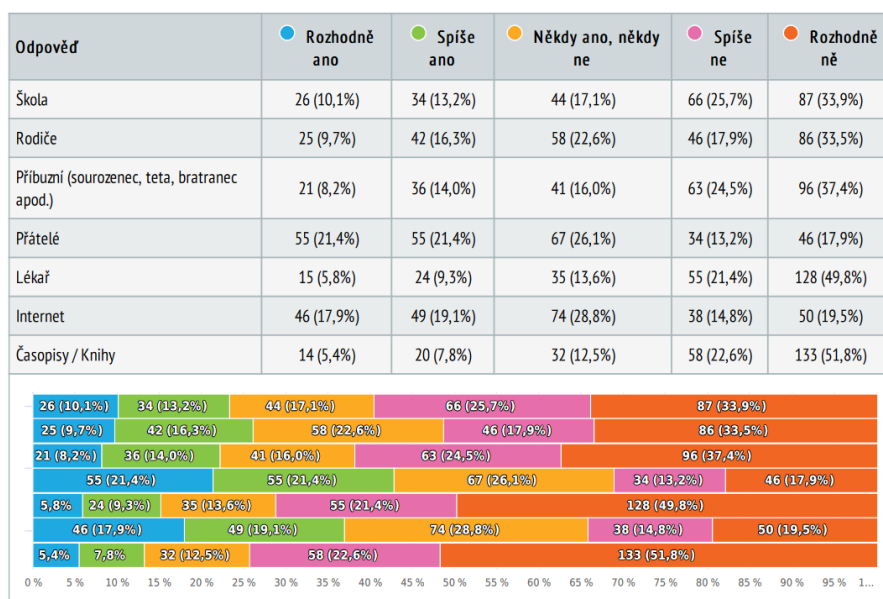

Tabulka 25 Zdroj informací o sexualitě a rizicích spojených se sexuálním chováním (vlastní výzkum, 2024)

Položka č. 24: Míra předaných informací o spojitosti konzumace alkoholu a sexuálních rizicích

Tato uzavřená položka měla analyzovat, z jakého zdroje se mladiství dozvídají informace o sexuálních rizicích spojených s konzumací alkoholu. Stejně jako u přechodí položky pozorujeme nejvíce pozitivních responzí u možnosti přátelé a internet. Odpověď přátelé je nejvíce zastoupena pozitivními odpovědi, přičemž 21,4% (55 responzí) uvádí možnost rozhodně ano, stejný počet 21,4% (55 responzí) spíše ano, 26,1% (67 responzí) uvádí někdy ano, někdy ne, 13,2% (34 responzí) označuje možnost spíše ne a rozhodně ne uvádí 17,9% (49 responzí). Velmi podobné odpovědi zaznamenáváme i u sdělovacího prostředku internet. Vyjma možnosti přátele a internet pozorujeme u všech ostatních tj. škola, rodiče, příbuzní, lékař, časopisy/knihy nejvíce odpovědi v položce rozhodně ne a spíše ne. V porovnání s předchozí položkou je jasné, že mladiství se dozvídají podstatně ještě méně informací o

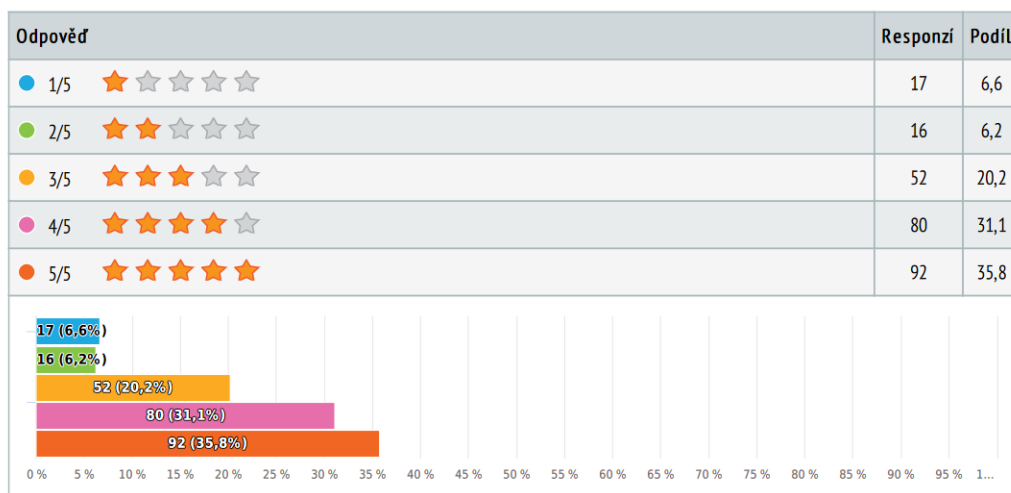
sexuálních rizicích spojeným s konzumací alkoholu z těchto sdělovacích prostředků, oproti informacím, týkajících se pouze informací o sexualitě a sexuálních rizicích.

Tabulka 26 Míra předaných informací o spojitosti konzumace alkoholu a sexuálních rizicích (vlastní výzkum, 2024)

Položka č. 25: Pocit mladistvých, zda mají dostatečné znalosti o sexualitě a rizikovém sexuálním chování

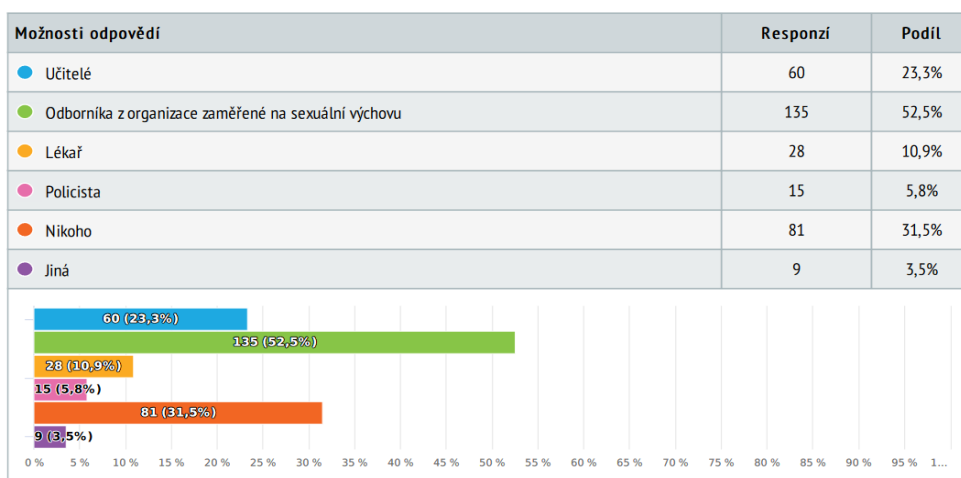
Z této uzavřené otázky vyplývá, že největší zastoupení responzí dosáhlo bodové hodnocení 5/5, konkrétně podíl 35,8% s počtem 92 responzí. Pokud však vypočítámě průměr všech uvedených hodnot, zjistíme že průměrná hodnota bodové škály dosahuje 3,8. I když většina mladistvých vyjadřuje přesvědčení, že mají dostatečné znalosti o sexualitě a rizikovém sexuálním chování, tak v položce č. 27 uvádí výrazně veliké množství odpovědí k tématům, o kterých by se chtěli dozvědět ještě více informací.

Tabulka 27 Pocit mladistvých, zda mají dostatečné znalosti o sexualitě a rizikovém sexuálním chování (vlastní výzkum, 2024)

Položka č. 26: Preferovaná osoba, od které by se chtěli mladiství dozvídat více informací

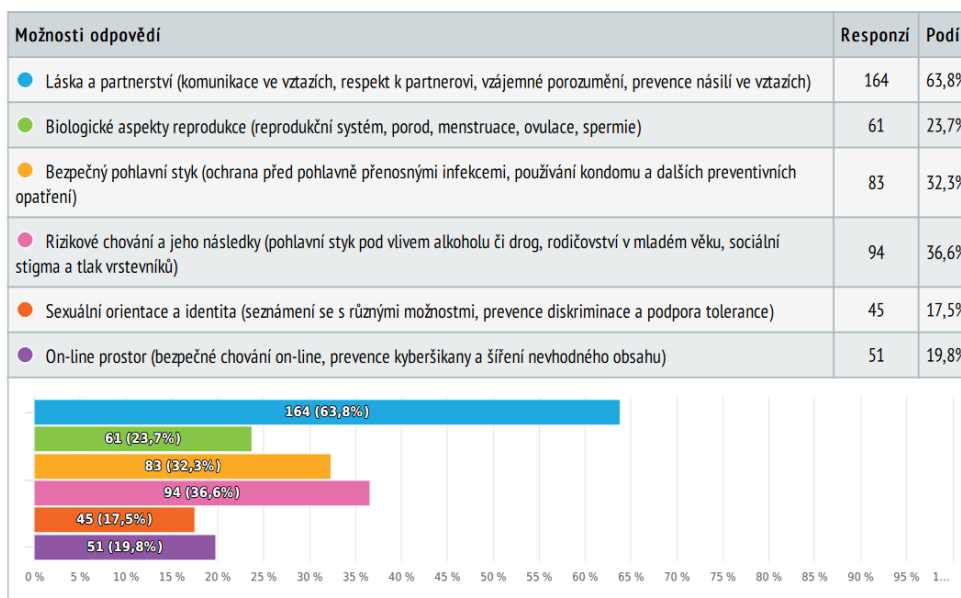
Z uzavřené otázky, na kterou byl umožněn výběr více možností vyplívá, že 135 respondentů by se chtělo dozvídat více informací ve škole od odborníka z organizace zaměřené na sexuální výchovu (52,5%). Naopak zaznamenáváme 81 respondentů, kteří by se ve škole nechtěli dozvídat informace od nikoho (31,5%). 60 respondentů (23,3%) odpovědělo, že by se chtěli dozvídat více informací od učitelů, 28 respondentů (10,9%) od lékaře, 15 respondentů od policisty (5,8%) a 9 responzí (3,5%) bylo zaznamenáno u možnosti jiné. K této možnosti však všichni respondenti již nedopsali, od koho by se ve škole chtěli dozvídat více informací.

Tabulka 28 Preferovaná osoba, od které by se chtěli mladiství dozvídat více informací (vlastní výzkum, 2024)

Položka č. 27: Oblast, o které by se mladiství chtěli dozvědět více

Respondenti měli možnost vybrat více možných odpovědí, proto registujeme větší celkový počet responzí u této položky. Z dat vyplývá, že by se mladiství projevují největší zájem o získání více informací k tématu láska a partnerství, konkrétně podíl 68,3% (164 responzí). Na druhém místě je právě téma rizikového sexuálního chování a jeho následky s podílem 36,6% (94 responzí). Hned v zápětí mladiství uváděli velmi podobný zájem o informace k bezpečnému pohlavnímu styku 32,3% (83 responzí). Okolo 20% jeví mladiství zájem i o ostatní témata, kterými byli biologické aspekty reprodukce (23,7%), on-line prostor (19,8) a na posledním místě sexuální orientace a identita (17,5%). I když si můžeme všimnout v položce č. 25, že mladiství spíše považují své znalosti o sexualitě za dostatečné, tak i přes to mají zájem se dozvídat více informací s tímto tématem spojeným.

Tabulka 29 Oblast, o které by se mladiství chtěli dozvědět více (vlastní výzkum, 2024)

7 INTERPRETACE DAT

V závěrečné kapitole pro nás jsou stěžejní výsledky výzkumu, které se pokusíme interpretovat s ohledem na cíl práce. Hlavním cílem výzkumu bylo **zmapovat spojitosti mezi konzumací alkoholu a změnami jednotlivých projevů rizikového sexuálního chování u mladistvých**. Na základě hlavního výzkumného cíle byly vytyčeny další cíle, korespondující s oblastmi uvedenými v kapitole 5.5 a tabulce 2. Jako nástroj výzkumu jsme zvolili anonymní dotazníkové šetření. Z dat, které nám poskytovali respondenti vycházíme v tomto závěrečném zjištění.

První oblast se zaměřuje *na konzumaci alkoholu u mladistvých*. Výsledky ukazují, že většina mladistvých **pravidelně konzumuje alkoholické nápoje**. Mnoho respondentů také uvádí vysoké hodnoty pití alkoholu během posledních 30 dní a konkrétně nejčastějším alkoholickým nápojem jsou destiláty. Tato četnost konzumace je důležitá z hlediska možných rizikových chování spojených s alkoholem. Námi zjištěné výsledky korespondují například se studií ESPAD (2019), která uvádí prevalenci konzumace alkoholu mezi studenty celkem 95,1%. Vysoká četnost konzumace alkoholu může být ovlivněna řadou faktorů, včetně individuálních preferencí a sociálních normativů. Dle Hladíka (2009) působí na dítě jeho rodina, okolí přátel, tedy s kým s kým mladistvý přichází do styku, dostupnost alkoholu a také školská prevence. Námi zjištěný jednoznačný faktor, který konzumaci ovlivňuje, **je snadné získání alkoholických nápojů** i ve věku, kdy by neměl být mladistvým vůbec přístupný. Respondenti většinou uvádějí snadné sehnání jakéhokoliv druhu alkoholu. Zatímco někteří respondenti uvádějí vysokou míru ovlivnění přáteli ke konzumaci alkoholu, jiní se k tomuto vlivu staví neutrálně nebo dokonce negativně. Můžeme konstatovat, že většina mladistvých uvádí, že je přátele někdy ovlivňují a někdy ne. To naznačuje, že rozhodnutí o konzumaci alkoholu může být ovlivněno širokou škálou faktorů a nemůžeme na základě našeho zjištění tvrdit, že přátelé jednoznačně ovlivňují rozhodování o konzumaci alkoholu. Také většina respondentů uvádí, že převážně nepijí alkohol v restauracích, barech či hospodách.

V dalším okruhu se soustředíme na oblast *rizikového sexuálního chování u mladistvých*. Zkoumali jsme, jak se mění jejich projevy pod vlivem alkoholu ve srovnání se střízlivým stavem, a zároveň jsme analyzovali rozdíly mezi mladistvými z maturitních a nematuritních oborů. Z výsledků vyplývá, že mladiství projevují celkově **větší touhu po sexuálních aktivitách** pod vlivem alkoholu. Toto chování je výraznější u mladistvých z maturitních oborů, kteří uváděli na škále 1-5 průměrnou hodnotu 2,9, zatímco u nematuritních forem

studia zaznamenáváme nižší průměrnou hodnotu 2,5. Naše zjištění potvrzuje tvrzení Justinové (in Weiss et al., 2010), že po užití alkoholu se mění preference sexuálního chování a může to souviset i s prvními sexuálními zkušenostmi, jelikož alkohol odbourává stydlivost a podporuje touhu adolescentů. Dále jsme se zabývali tendencemi k promiskuitě pod vlivem alkoholu. Zjištění naznačují, že existuje mírně vyšší tendence k tomuto chování a rozdíly mezi maturitními a nematuritními obory nejsou tak výrazné jako u první položky, i když pořad zaznamenáváme větší počet pozitivních odpovědí opět u maturitních oborů. Zaznamenaná vyšší tendence k promiskuitě však může být ovlivněna složitým vývojovým obdobím, ve kterém se mladiství nacházejí. Dle Rabušice a Kepákové (1999, in Dolejš, 2010) právě adolescenti pocítují největší potřebu nalézt vhodného partnera pro život, z čehož vyplývá mnohdy častější střídání sexuálních partnerů. Rozdílné hodnoty porovnávané mezi typem studia mohou být zapříčiněny tím, že většina respondentů maturitní formy studia byly dívky, u kterých je vyšší míra potřeby hledat životního partnera.

Většina respondentů bez ohledu na formu studia, neprojevila větší tendenci k násilným nebo krvavým sexuálním praktikám pod vlivem alkoholu. Taktéž většina mladistvých nepocítuje větší potřebu poskytovat sexuální aktivity za peníze nebo jinou úplatu v opilém stavu, což naznačuje určitou míru odolnosti proti těmto extrémním formám rizikového chování. Dále nezaznamenáváme větší tendence k nechráněnému pohlavnímu styku včetně styku s neznámými osobami, verbálním sexuálním narážkám a fyzickému obtěžování.

Celkově lze tedy konstatovat, že **mladiství mají větší touhu po sexuálních aktivitách a vykazují větší míru promiskuitního chování pod vlivem alkoholu**, což spolu vzájemně úzce souvisí, **přičemž zaznamenáváme vyšší tendence k tomuto chování u studentů maturitních oborů**. V dalších oblastech nezaznamenáváme výrazně vyšší tendence bez výrazných odlišností mezi maturitními a nematuritními obory.

Ve třetí oblasti jsme se zaměřili na to, zda má *vliv prostředí*, ve kterém se konzumuje alkohol na rizikové sexuální chování. Celkově ze zjištěných výsledků shledáváme, že prostředí, kde se konzumuje alkohol, může hrát významnou roli v rizikovém sexuálním chování mladistvých. Zkoumali jsme zde dva odlišné pohledy na tuto problematiku. První aspekt byl zaměřen na to, zda samotní mladiství vykazují RSCH v některých prostředí více. Zde vyplívá z výsledků, že **soukromé akce a vliv kamarádů jsou nejvýraznější faktory, které mohou ovlivňovat mladistvé k rizikovým sexuálním aktivitám**. Jelínek et al. (2006) uvádějí, že vrstevnická konformita je výrazným faktorem rizikového chování u adolescentů, jelikož právě v souvislosti vrstevnických vztahů se často projevuje rizikové chování. Druhý

aspekt zkoumal tuto problematiku opačným pohledem a to konkrétně jestli se mladiství setkávají více s určitým sexuálním nátlakem v okolí, kde se konzumuje alkohol. Zde je zjevné, že **se mladiství cítí u větší míry sexuálních narážek, nepříjemných doteků či dokonce sexuálního nátlaku** v tomto prostředí. Konkrétně u setkávání se s verbálními sexuálními narážkami dosahuje průměrná hodnota odpovědi 2,9 z 5, přičemž dokonce 50 respondentů (19,5%) uvádějí hodnotu 5 z 5. Větší setkávání se s nepříjemnými doteky a fyzickým obtěžováním dosáhlo trochu menší hodnoty, avšak stále velmi alarmující, a tou je průměrná hodnota 2,5 z 5. Když vezmeme na vědomí fakt, že toto jednání by se ve společnosti nemělo vyskytovat vůbec, je zarážející i průměrná hodnota 2 z 5 u setkávání se se sexuálním nátlakem, šikanou nebo vydíráním. Otázkou však zůstává, proč se mladiství cítí být více vystaveni sexuálnímu nátlaku v prostředí, kde se konzumuje alkohol a kdo na ně tento nátlak vyvíjí. V předchozích položkách, jsme totiž zjistili, že mladiství tvrdí, že takové chování oni sami nevykazují. Tento nesoulad však může být zapříčiněn jinou autopercepcí těchto jevů neboli mladiství se mohou cítit tak, že takové chování osobně nevykazují, přičemž okolí vrstevníků to může vnímat jinak.

Ve čtvrté oblasti se zaměřujeme na *informovanost* o sexualitě a rizikovém sexuálním chování. Zjišťujeme, že nejvíce informací se mladiství dozvídají od přátel a z internetu, což může odrážet trendy v přenosu informací mezi mladými lidmi. Tyto **informace** však většinou **nezahrnují spojitosti konzumace alkoholu a rizikového sexuálního chování**. I když většina respondentů vyjadřuje přesvědčení, že mají dostatečné znalosti v této oblasti, i přes to uvádějí i témata, o kterých by se **chtěli dozvědět ještě více informací**. Nejvíce žádanými tématy jsou láska a partnerství, rizikové sexuální chování a jeho následky, a bezpečný pohlavní styk. Většina respondentů, konkrétně 52,5% vyjadřuje zájem o informace získávané ve škole od odborníka z organizace zaměřené na sexuální výchovu.

Z námi zjištěných výsledků lze vyvodit, že **existují určité subjektivně vnímané spojitosti mezi konzumací alkoholu a rizikovým sexuálním chováním**. Dotazovaní mladiství uvádějí nejvíce větší touhu po sexuálních aktivitách pod vlivem alkoholu a také uvádějí výrazně vyšší tendence k promiskuitě. K dalším formám RSCH zaznamenáváme také určitou míru větších tendencí pod vlivem alkoholu, avšak už v menším měřítku, které je občasné až zanedbatelné. Dalším stěžejním výsledkem pro nás je, že mladiství se v prostředí, kde se konzumuje alkohol více setkávají se sexuálním nátlakem, ať už verbálním či neverbálním. Důležité je podotknout, že mladiství mají zájem se dozvědět více o sexualitě a rizikovém sexuálním chování.

7.1 Doporučení pro praxi

Na základě našich zjištění lze dedukovat větší potřebu **sexuální výchovy ve školách**. Mladiství sami ve většině případů uvádějí o sexuální výchově ve škole zájem, nejlépe, kdyby jim byly předávány **informace ze strany odborníka z organizace zaměřené na sexuální výchovu**. Lze tedy doporučit posílení sexuální výchovy ve školách, která by měla obsahovat i informace o rizicích spojených s konzumací alkoholu a sexuálním chováním. Studenti uvádějí, že těchto informací jim není poskytován dostatek a měli by o ně zájem. Bylo by vhodné, aby školy spolupracovaly s odborníky z organizacemi zaměřenými na sexuální výchovu a poskytovaly komplexní a relevantní informace žákům tak, aby se nemuseli dozvídat tyto informace převážně díky internetu, který mnohdy nemusí být relevantním zdrojem. Zde bych navrhovala, jako konkrétní řešení, domluvení spolupráce školy s odborníky, kteří by docházeli do školy na blok výuky, např. jednou měsíčně a se studenty by probírali témata vztahující se k sexualitě. Případně by bylo vhodné zařadit i jiná podobná témata, o které by měli mladiství zájem nebo by odborníci či pedagogičtí pracovníci uznali za vhodné probrat.

Také je velmi důležité mladistvým předávat informace ohledně konzumace alkoholu. Snížení konzumace alkoholu mezi mladistvými by mohlo být klíčovým protektivním faktorem chránícím také před vznikem dalších rizikových forem chování. V primární prevenci existují programy a metodické doporučení, týkající se konzumace alkoholu a také doporučení k rizikovému sexuálnímu chování. Je zde ale otázkou, do jaké míry jsou realizované programy efektivní, jelikož naše zjištění o míře konzumace alkoholu potvrzuje poslední provedenou studii EPAD z roku 2019, přičemž by se dalo předpokládat, že díky preventivním programům budou výsledky dosahovat pozitivnějších hodnot. Protože je konzumace alkoholu u mladistvých ve věku 15-18 velmi rozšířený problém, myslím si, že prevence zaměřená na předcházení výskytu tohoto rizikového chování by měla být více realizovaná již na základních školách a na středních školách by mělo docházet v současnosti k většímu zaměření se na zmírnění tohoto jevu, zamezení další progresu a více probírat důsledky spojené s konzumací alkoholu a probrat jejich řešení. Na základě našeho výzkumu **lze doporučit prevenci u mladistvých více zaměřit na souvislosti konzumace alkoholu a sexuálních aktivit**. Mladiství si mnohdy nemusí uvědomovat veškeré fyzické, psychické a sociální dopady, které toto chování může na jejich život mít.

Jelikož se zde převážně opírám o doporučení vztahujících se k prevenci ve školách, dovolím si citovat autora Miovského, od kterého jsme často čerpali informace i v teoretické části

práce. „Potřebujeme dostat do škol účinné nástroje, které fungují. My je máme. Ne všechny školy však o ně mají zájem a rády utíkají k laciným populistickým zkratkám v podobě nefunkčních a neefektivních programů“ (Drozenová 2022, rozhovor Miovský online).

Jako klíčové faktory pro zlepšení efektivity programů by mohly být úpravy potřebám cílové skupiny dle věku či specifík skupiny a především by se měl vzbudit v dětech zájem o dané téma. Zvýšení zájmu by se mohlo docílit větším zapojením interaktivních prvků či práci s modelovými situacemi. V neposlední řadě bych chtěla zmínit i důležitost větší míry spolupráce mezi školou a rodiči s cílem vytvořit bezpečné a podporující prostředí v okolí jedince.

ZÁVĚR

V bakalářské práci jsme se zaměřili na souvislosti konzumace alkoholu a rizikového sexuálního chování u mladistvých. Cílem bylo zmapovat, zda existují spojitosti mezi těmito dvěma formami rizikového chování na vybraných středních školách.

Teoretická východiska se opírají o poznatky literatury, výzkumů a dokumentů MŠMT vztahujících se k oblasti rizikového chování se záměrem tuto problematiku komplexně popsat dle dostupných zdrojů. Konkrétně jsme se soustředili na rizikové sexuální chování a jeho klasické formy, konzumaci alkoholu u mladistvých s doplněním o rizikové a protektivní faktory, prevenci. Závěrečnou část jsme věnovali popisu psychosexuálního vývoje v adolescenci.

Ve výzkumné části byly zmapovány oblasti popsané v teoretické části a bylo odpovězeno na všechny výzkumné otázky. Zjistili jsme, že konzumace alkoholu má vliv na rizikové sexuální chování u mladistvých. Převážně se jedná o větší touhu po sexuálním kontaktu a promiskuitní chování. Výsledky naznačují závažnost tohoto jevu s vyššími hodnoty ukazatelů u maturitních forem studia. Výrazné ovlivnění jiných projevů rizikového sexuálního chování se v naší práci nepodařilo prokázat. Vzhledem k závažnosti zkoumaných jevů a mírně zvýšené tendence mladistvých vykazovat celkově rizikové sexuální chování pod vlivem alkoholu, výsledky poukazují na nutnost věnovat se tomuto tématu stále, i když je pozornost přesouvána spíše k projevům RSCH v kyberprostoru. Důležité je podotknout, že také konzumace alkoholu u mladistvých je stále aktuální a výrazný problém, který neklesá. Největší vliv lze přisuzovat snadné dostupnosti alkoholických nápojů mladistvým.

Výsledky výzkumu zmapovali spojitosti mezi stanovenými formami rizikového chování a mohou tak posloužit pro oblast prevence sexuálně rizikového chování ve vybraných středních školách. Výstupy práce mohou zároveň sloužit jako podklad pro možná opatření v těchto školách, s cílem předejít tak vysoké míře rizikového chování. Předložený výzkum tedy naplnil cíle práce stanovené na jejím začátku.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BRICHČÍN, Milan, 1997. *Mládež – drogy – společnost*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy. ISBN 80-86039-20-10.
- Centers for Disease Control and Prevention, 2017. *Sexually Transmitted Disease Surveillance*. Atlanta: U.S. Department of Health and Human Services; 2018. Dostupné z: <https://www.cdc.gov/std/stats>
- CVEČKOVÁ, Magdalena et al., 2010. *Rizikové chování dětí a mladistvých: Příčiny, následky, prevence*. Praha: Děťství bez úrazů, o.p.s. Metodická publikace.
- DOLEJŠ, Martin, 2010. *Efektivní včasná diagnostika rizikového chování u adolescentů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-2642-6.
- EDWARDS, Griffith, 2004. *Záhadná molekula: Mýty a skutečnosti o alkoholu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 80-7106-696-6.
- FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA, 2009. *Sociální patologie: Analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2781-3
- GOLDEN, C., 1996. *What's in a Name? Sexual Self-Identification among Women*. In Savin- Williams, R. C. & Cohen, K. M. (Eds.), *The Lives of Lesbians, Gays, and Bisexuals: Children to Adults* (229–249). Fort Worth: Harcourt Brace
- GUERRI, Consuelo a María PASCUAL, 2010. *Mechanisms involved in the neurotoxic, cognitive, and neurobehavioral effects of alcohol consumption during adolescence*. *Alcohol*, 44 (1), s. 15–26. Spain: Department of Cellular Pathology.
- HANUŠOVÁ, Jaroslava, 2006. *Sexuální zneužívání*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí. ISBN 80-86991-64-4.
- HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ, 2000. *Psychologický slovník*. Praha, Portál. ISBN 80-7178-303-X.
- HIRSCHI, Travis and Michael R. GOTTFREDSON, 1990. *A General Theory of Crime*. Spojené státy americké: Stanford University Press. ISBN 9780804717731.

- HLADÍK, Michal, 2009. *Alkohol – problém u dětí a mladistvých*. Ostrava: Pediatrie pro Praxi 2009; 10(1): 48–50. Dostupné z: <https://www.pediatriepropraxi.cz/pdfs/ped/2009/01/14.pdf>
- HOLCNEROVÁ, Petra, 2010. *Alkohol: Účinky*. Praha: Centrum adiktologie, PK 1. LF UK a VFN. Dostupné z: <https://www.adiktologie.cz/file/415/alkohol-ucinky.pdf>
- CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1369-4.
- JELÍNEK, Martin, Petr KVĚTON, Dalibor VOBOŘIL, Marek BLATNÝ a Michal Hrdlička, 2006. *Vrstevníková konformita jako faktor rizikového chování mladistvých: struktura, zdroje, dopady*. Brno: Psychologický ústav AV ČR, Praha: Fakultní nemocnice Motol. *Československá psychologie*, ročník L, číslo 5.
- JONÁŠOVÁ, Iveta, 2015. *Co dělat, když – intervence pedagoga: Rizikové chování ve školním prostředí – rámcový koncept*. Rizikové sexuální chování, příloha č. 18. MŠMT, 1999/2015. Dostupné z: https://www.pppuk.cz/soubory/primarni_prevence/priloha_18_rizikove_sexualni_chovani.pdf
- KABÍČEK, Pavel, Ladislav CSÉMY a Jana HAMANOVÁ, 2014. *Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví*. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-793-4.
- KAŽMÉR, L., ORLÍKOVÁ, B., 2017. *Trendy a rizikové faktory nadměrné konzumace alkoholu u českých adolescentů*. *Adiktologie*, 17(2), 118–132. Dostupné z: https://www.addictology.cz/wp-content/uploads/2018/10/clanek_6-1.pdf
- KOLIBA, Peter, Petr WEISS, Martin NĚMEC a Markéta DIBONOVÁ, 2019. *Sexuální výchova: pro studenty porodní asistence a ošetrovatelství*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-271-2039-0.
- KOŘÍNKOVÁ, Jana. 2010. *Promiskuita adolescentů jako jeden z důsledků existencionální frustrace*. Brno: Masarykova univerzita v Brně.
- KOSOVÁ, Lucie a Petr MARTÍNEK, 2020. *Bezpečně v kyber!*. In: Národní úřad pro kybernetickou a informační bezpečnost. Dostupné z: https://nukib.gov.cz/download/publikace/vzdelavani/Brozura%20bezpecne%20v%20cyber_A5.pdf

- KRAUS, Blahoslav, 2014. *Základy sociální pedagogiky*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0643-9.
- KUBICOVÁ, Martina, 2015. *Pohlavně přenosné nemoci u dospívajících*. Ostrava: *Pediatric pro praxi*, 16(6): 404–409. Dostupné z: <https://www.pediatricpropraxi.cz/pdfs/ped/2015/06/11.pdf>
- LABÁTH, Vladimír, 2001. *Riziková mládež*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-85850-66-4.
- LABUSOVÁ, Eva, 2014. *Výzvy a nástrahy adolescence*. Obecně prospěšná společnost Sirius, o.p.s.. Dostupné z : <https://sancedetem.cz/vyzvy-nastrahy-adolescence>
- MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ, 2011. *Mládež a delikvence*. 3. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-825-8.
- MIOVSKÝ, Michal, Lenka SKÁCELOVÁ, Jana ZAPLETALOVÁ a Petr NOVÁK, 2010. *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Sdružení SCAN a TOGGA. ISBN 978-80-87258-47-7.
- MIOVSKÝ, Michal et al., 2015. *Primární prevence rizikového chování ve školství*. 2. přepracované a doplněné vydání. Univerzita Karlova v Praze, 1. lékařská fakulta, Klinika adiktologie 1. LK UK v Praze a VFN v Praze. Praha: NLN, s.r.o.. ISBN 978-80-7422-392-1.
- MORAVCOVÁ, Eva, Zuzana PODANÁ a Jiří BURIÁNEK, 2015. *Delikvence mládeže: Trendy a souvislosti*. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-860-3.
- MRAVČÍK, V., P. CHOMYNOVÁ, K. GROHMANNOVÁ, B. JANÍKOVÁ, T. ČERNÍKOVÁ, Z. ROUS, J. CIBULKA, E. FRANKOVÁ, B. NECHANSKÁ a H. FIDESOVÁ, 2021. *Zpráva o alkoholu v České republice 2021*. Praha: Úřad vlády České republiky. ISBN 978-80-7440-275-3.
- NAKONEČNÝ, Milan, 1998. *Základy psychologie*. 1. vyd. Praha: Academia. ISBN 80-200-0689-3.
- NAVRÁTIL, Stanislav a Jan MATTIOLI, 2011. *Problémové chování dětí a mládeže*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3672-3.

- PAVLAS MARTANOVÁ, Veronika, 2014. *Rizikové a protektivní faktory v primární prevenci*. Národní ústav pro vzdělávání. Dostupné z: <http://archiv-nuv.npi.cz/t/co-je-skolska-primarni-prevence-rizikoveho-chovani/rizikove-a-protektivni-faktory-v-primarni-prevenci.html>
- Pražské centrum primární prevence, 2024. Praha: Centrum sociálních služeb Praha. Dostupné z: <http://www.prevence-praha.cz/index.php/sexualne-rizikove.html>
- SEJBALOVÁ, Petra a Helena REGULI, 2007. *Naše zkušenosti s atypickými sexuálními projevy mladistvých*. Brno: Sexuologické oddělení FN u sv. Anny. Psychiatrie pro Praxi; 2007; 3: 135–137. Dostupné z: <https://www.psychiatriepropraxi.cz/pdfs/psy/2007/03/09.pdf>
- SCHMIED, Virginia a Lucy TULLY, 2009. *Effective Strategies and Interventions for Adolescents in a Child Protection Context: Literature Review*. Ashfield: NSW Department of Community Services. ISBN 1741901022.
- SMOLÍK, Petr, 1996. *Duševní a behaviorální poruchy*. Praha: Maxdorf. ISBN 80-85800-33-0.
- THOROVÁ, Kateřina, 2015. *Vývojová psychologie: Proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0714-6.
- TOMŠÍK, R., M. DOLEJŠ, M. ČEREŠNÍK., J. SUCHÁ a O. SKOPAL, 2017. *Rizikové správanie študentov gymnázií Českej republiky: Reprezentatívny výskum metódou VRCHA*. Adiktologie 2017/17/1. Dostupné z: https://www.addictology.cz/wp-content/uploads/2018/10/tomsik_cj-1.pdf
- TRAIN, Allan, 1997. *Specifické poruchy chování a pozornosti*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-13-2.
- VACEK, J. a P. VONDRÁČKOVÁ, 2012. *Harm Reduction Approach to Alcohol Use*. Praha: Karlova Univerzita. Adiktologie, (12) 2, s. 138–151. Dostupné z: http://199757.w57.wedos.ws/wp-content/uploads/2018/09/2012_2_Vacek_Pristup-HR-k-uzivani-alkoholu.pdf
- VACEK, Jaroslav a Jaroslav ŠEJVL, 2018. *Co dělat, když – intervence pedagoga*. Rizikové chování ve školním prostředí – rámcový koncept, příloha č. 4, Alkohol. MŠMT – 36941/2018-1.

- VÁGNEROVÁ, Marie, 2012. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2153-1.
- WEISS, Petr et al., 2010. *Sexuologie*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2492-8.
- Zákon č. 40/2009 Sb. *Trestní zákoník*. In: *Zákony pro lidi*. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/>
- Zdravotní statistika ČR, 2021. *Pohlavní nemoci 2018*. Praha: Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR. Dostupné z: <https://www.uzis.cz/res/f/008360/pohl2018.pdf>
- Zucker, R. A., Donovan, J. E., Masten, A. S., Mattson, M. E., Moss, H. B.. 2009. *Developmental Processes and Mechanisms: Ages 0–10*. Alcohol Research & Health, 32 (1), s. 16–29. United States of America: American psychological association.
- ZVĚŘINA, Jaroslav a Petr WEISS, 2012. *Doporučené postupy v terapii parafilních sexuálních delikventů*. Praha: Sexuologická společnost České lékařské společnosti JEP. Dostupné z: https://www.mzcr.cz/wp-content/uploads/wepub/12999/28544/Doporu%C4%8Den%C3%A9_postupy_v_terapii_parafiln%C3%ADch_sexu%C3%A1ln%C3%ADch_delikvent%C5%AF.pdf

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

%	Procento
‰	Promile
AIDS	Acquired Immune Deficiency Syndrome
Atd.	A tak dále
ESPAD	European School-survey Project on Alcohol and Other Drugs
Et al.	Et alii (a kolektiv)
Č.	Číslo
ČR	Česká republika
HIV	Human Immunodeficiency Virus
In	V
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
Např.	Například
Př.	Příklad
RSCH	Rizikové sexuální chování
S.	Strana
Sb.	Sbírky
St.	Století
STD	Sexually Transmitted Diseases
Tj.	To je
Tzv.	Tak zvaný

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Rizikové a protektivní faktory- Rizikové sexuální chování (Pražské centrum primární prevence, 2024)	22
Obrázek 2 Projevy akutní intoxikace alkoholem u dětí (Hladík, 2009) Chyba! Záložka není definována.Chyba! Záložka není definována	28
Obrázek 3 Rizikové a protektivní faktory- Užívání alkoholu. (Vacek a Šejvl, 2018).....	30

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 - Rozdělení respondentů podle formy studia (vlastní výzkum, 2024).....	41
Tabulka 2 Rozdělení jednotlivých položek dotazníku (vlastní zpracování, 2024).....	43
Tabulka 3 Věk (vlastní výzkum, 2024)	44
Tabulka 4 Pohlaví (vlastní výzkum, 2024).....	45
Tabulka 5 Forma studia (vlastní výzkum, 2024)	45
Tabulka 6 Obtížnost získání alkoholických nápojů (vlastní výzkum, 2024).....	46
Tabulka 7 Četnost pití alkoholických nápojů (vlastní výzkum, 2024).....	47
Tabulka 8 Četnost pití alkoholických nápojů za posledních 30 dnů (vlastní výzkum, 2024)	48
Tabulka 9 Četnost pití alkoholických nápojů za posledních 30 dnů v hospodě, restauraci, baru, na diskotéce apod. (vlastní výzkum, 2024)	50
Tabulka 10 Míra ovlivnění přátel ke konzumaci alkoholu s nimi (vlastní výzkum, 2024) .	50
Tabulka 11 Větší touha po sexuálních aktivitách pod vlivem alkoholu (vlastní výzkum, 2024).....	52
Tabulka 12 Větší tendence k navazování sexuálních vztahů s různými partnery pod vlivem alkoholu (vlastní výzkum, 2024)	53
Tabulka 13 Větší tendence k nechráněnému pohlavnímu styku pod vlivem alkoholu (vlastní výzkum, 2024)	54
Tabulka 14 Větší tendence k pohlavnímu styku s neznámou osobou bez použití kondomu (vlastní výzkum, 2024)	55
Tabulka 15 Větší tendence k verbálním sexuálním narážkám pod vlivem alkoholu tj. nevhodné dotazy, komentáře, narážky (vlastní výzkum, 2024)	56
Tabulka 16 Větší tendence k nepříjemným dotekům / fyzickému obtěžování pod vlivem alkoholu (vlastní výzkum, 2024)	57
Tabulka 17 Vyvíjení většího sexuálního nátlaku na protějšek pod vlivem alkoholu (vlastní výzkum, 2024)	58
Tabulka 18 Větší odhodlání poskytovat sexuální aktivity za peníze či jinou úplatu pod vlivem alkoholu (vlastní výzkum, 2024)	59
Tabulka 19 Větší touha po násilných / krvavých sexuálních praktikách pod vlivem alkoholu (vlastní výzkum, 2024)	60
Tabulka 20 Změny v sexuálním chování pod vlivem alkoholu (vlastní výzkum, 2024).....	61
Tabulka 21 Vliv prostředí, kde se konzumuje alkohol, na vykazování rizikového sexuálního chování (vlastní výzkum, 2024).....	62
Tabulka 22 Větší setkávání se s verbálními sexuálními narážkami tj. nevhodné dotazy, komentáře, narážky, v prostředí, kde se konzumuje alkohol (vlastní výzkum, 2024).....	63
Tabulka 23 Větší setkávání se s nepříjemnými doteky / fyzickým obtěžováním v prostředí, kde se konzumuje alkohol (vlastní výzkum, 2024)	63

Tabulka 24 Větší setkávání se se sexuálním nátlakem, šikanou nebo vydíráním v prostředí, kde se konzumuje alkohol (vlastní výzkum, 2024)	64
Tabulka 25 Zdroj informací o sexualitě a rizicích spojených se sexuálním chováním (vlastní výzkum, 2024)	65
Tabulka 26 Míra předaných informací o spojitosti konzumace alkoholu a sexuálních rizicích (vlastní výzkum, 2024)	66
Tabulka 27 Pocit mladistvých, zda mají dostatečné znalosti o sexualitě a rizikovém sexuálním chováním (vlastní výzkum, 2024)	67
Tabulka 28 Preferovaná osoba, od které by se chtěli mladiství dozvědět více informací (vlastní výzkum, 2024)	67
Tabulka 29 Oblast, o které by se mladiství chtěli dozvědět více (vlastní výzkum, 2024) ..	68

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Vliv alkoholu na rizikové sexuální chování u mladistvých

Dobrý den, věnujte prosím několik minut svého času vyplněním následujícího dotazníku. Veškeré informace jsou **anonymní** a budou zpracovány s ohledem na ochranu osobních údajů.

1. Kolik je Vám let?

(1 odpověď)

- a) 15 let
- b) 16 let
- c) 17 let
- d) 18 let

2. Jaké je Vaše pohlaví?

(1 odpověď)

- a) Žena
- b) Muž
- c) Jiné
- d) Nechci odpovídat

3. Jaký studujete obor?

(1 odpověď)

- a) Maturitní
- b) Nematuritní

4. Jak obtížné by podle Vašeho názoru pro Vás bylo sehnat si následující alkoholické nápoje, kdybyste o ně stál/a?

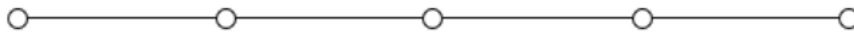
(Vyberte jednu odpověď v každém řádku)

8. Myslíte si, že Vás přátelé, kteří pijí alkohol, ovlivňují k tomu, aby jste jej taky konzumoval/a s nimi?

- a) Rozhodně ne
- b) Spíše ne
- c) Někdy ano, někdy ne
- d) Spíše ano
- e) Rozhodně ano

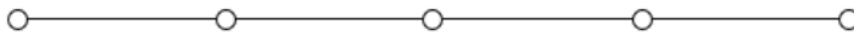
9. Cítíte větší touhu po sexuálních aktivitách pod vlivem alkoholu?

(označte na škále, přičemž 1 znamená rozhodně ne a 5 znamená rozhodně ano)

10. Máte tendenci navazovat sexuální vztah s různými partnery více pod vlivem alkoholu?

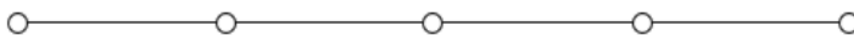
(označte na škále, přičemž 1 znamená rozhodně ne a 5 znamená rozhodně ano)

11. Máte větší tendenci tíhnout k nechráněnému pohlavnímu styku pod vlivem alkoholu?

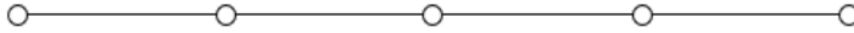
Tj. bez použití antikoncepčních metod, jako je kondom, hormonální antikoncepce, nitroděložní tělísko atd.

(označte na škále, přičemž 1 znamená rozhodně ne a 5 znamená rozhodně ano)

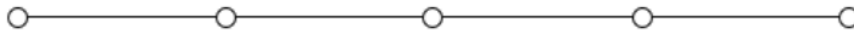
12. Máte větší tendenci pod vlivem alkoholu k pohlavnímu styku s neznámou osobou bez použití kondomu?

(označte na škále, přičemž 1 znamená rozhodně ne a 5 znamená rozhodně ano)

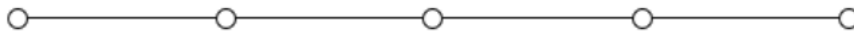
13. Máte větší tendenci k verbálním sexuálníм narážkám (nevhodné dotazy, komentáře, narážky) pod vlivem alkoholu?

(označte na škále, přičemž 1 znamená rozhodně ne a 5 znamená rozhodně ano)

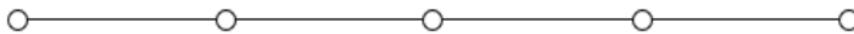
14. Máte větší sklony k nepříjemným dotekům nebo až k fyzickému obtěžování pod vlivem alkoholu?

(označte na škále, přičemž 1 znamená rozhodně ne a 5 znamená rozhodně ano)

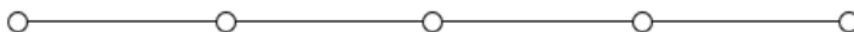
15. Máte pocit, že pod vlivem alkoholu vyvíjíte větší sexuální nátlak na protějšek?

(označte na škále, přičemž 1 znamená rozhodně ne a 5 znamená rozhodně ano)

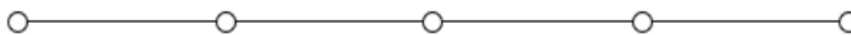
16. Máte větší odhodlání poskytovat sexuální aktivity za peníze či jinou úplatu pod vlivem alkoholu?

(označte na škále, přičemž 1 znamená rozhodně ne a 5 znamená rozhodně ano)

17. Máte větší touhu po násilných či krvavých sexuálních praktikách pod vlivem alkoholu?

(označte na škále, přičemž 1 znamená rozhodně ne a 5 znamená rozhodně ano)

19. Jaké změny jste si všiml/a ve Vašem sexuálním chování, když jste pil/a alkohol?

(více odpovědí)

- a) Zvýšená odvaha a aktivita
- b) Zhoršená schopnost rozhodování
- c) Snížená schopnost komunikace (např. o preferencích, hranicích, souhlasu)
- d) Omezená paměť
- e) Žádných z těchto změn si nejsem vědomý/á
- f) Další změny (doplňte)

20. Má prostředí, ve kterém se nacházíte a konzumujete alkohol, vliv na Vaše vykazování rizikového sexuálního chování?

(Označte vždy jednu možnost odpovědi ke každému prostředí)

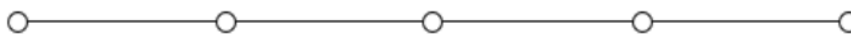
/Rizikové sexuální chování zahrnuje: sexuální styk před 15 rokem, nechráněný sexuální styk, promiskuitní chování (časté střádání partnerů), prostituční chování (poskytování sexu za peníze či jinou úplatu), rizikové, násilné či krvavé sexuální praktiky, nepřiměřené projevy sexuality na veřejnosti

Prostředí	Možnosti odpovědí				
	Rozhodně ne	Spíše ne	Někdy ano, někdy ne	Spíše ano	Rozhodně ano
Party, diskotéky	☐	☐	☐	☐	☐
Privát (tj. sešlosti na chatě, bytě atd)	☐	☐	☐	☐	☐
V baru, hospodě	☐	☐	☐	☐	☐

Na veřejnosti (v parku)	☐	☐	☐	☐	☐
Ve společnosti spíše neznámých lidí	☐	☐	☐	☐	☐
Ve společnosti kamarádů	☐	☐	☐	☐	☐

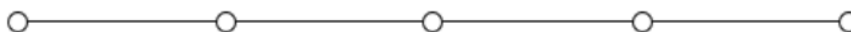
21. Setkáváte se více s verbálními sexuálními narážkami (nevhodné dotazy, komentáře, narážky) v prostředí, kde se konzumuje alkohol?

- a) (označte počtem hvězd, přičemž 1 hvězda znamená rozhodně ne a 5 hvězd znamená rozhodně ano)
- (označte na škále, přičemž 1 znamená rozhodně ne a 5 znamená rozhodně ano)

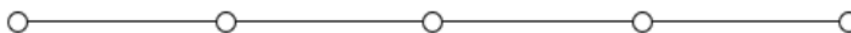
22. Setkáváte se více s nepříjemnými doteky nebo fyzickým obtěžováním v prostředí, kde se konzumuje alkohol?

(označte na škále, přičemž 1 znamená rozhodně ne a 5 znamená rozhodně ano)

23. Setkáváte se více se sexuálním nátlakem, šikanou či vydíráním v prostředí, kde se konzumuje alkohol?

(označte na škále, přičemž 1 znamená rozhodně ne a 5 znamená rozhodně ano)

24. Od koho/kde se dozvídáte informace o sexualitě a rizicích spojených se sexuálním chováním?

(u každého zdroje zakroužkuj množství poskytnutých informací na škále 0-5, kdy 0 znamená žádné informace a 5 znamená nejvíce informací)

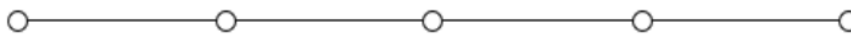
Zdroj	Hodnocení množství informací					
	0 (žádné)	1	2	3	4	5 (nejvíce)
Škola						
Rodiče						
Příbuzní (sourozenec, teta, bratranec apod.)						
Přátelé						
Lékař						
Internet						
Časopisy / Knihy						

25. Je obsahem získaných informací i spojitost konzumace alkoholu a sexuálních rizik?

(u každého zdroje zakroužkuj jednu z možností)

Zdroj	Možnosti				
	Rozhodně ano	Spíše ano	Někdy ano, někdy ne	Spíše ne	Rozhodně ne
Škola	☐	☐	☐	☐	☐
Rodiče	☐	☐	☐	☐	☐
Příbuzní (sourozenec, teta, bratranec apod.)	☐	☐	☐	☐	☐
Přátelé	☐	☐	☐	☐	☐
Lékař	☐	☐	☐	☐	☐
Internet	☐	☐	☐	☐	☐
Časopisy / Knihy	☐	☐	☐	☐	☐

26. Považujete své znalosti o sexualitě a rizikovém sexuálním chování za dostatečné?
(označte na škále, přičemž 1 znamená rozhodně ne a 5 znamená rozhodně ano)

27. Od koho ve škole byste se chtěl/a dozvídat více informací?

(možnost více odpovědí)

- a) Učitelé
- b) Odborníka z organizace zaměřené na sexuální výchovu
- c) Lékař
- d) Policista
- e) Nikoho
- f) Jiná možnost (*doplňte*)

28. O kterém z následujících témat byste se chtěl/a dozvědět více informací?

(možnost více odpovědí)

- a) Láska a partnerství
(komunikace ve vztazích, respekt k partnerovi, vzájemné porozumění, prevence násilí ve vztazích)
- b) Biologické aspekty reprodukce
(reprodukční systém, porod, menstruace, ovulace, spermie)
- c) Bezpečný pohlavní styk
(ochrana před pohlavně přenosnými infekcemi, používání kondomu a dalších preventivních opatření)
- d) Rizikové chování a jeho následky
(pohlavní styk pod vlivem alkoholu či drog, rodičovství v mladém věku, sociální stigma a tlak vrstevníků)
- e) Sexuální orientace a identita
(seznámení se s různými možnostmi, prevence diskriminace a podpora tolerance)
- f) On-line prostor (bezpečné chování on-line, prevence kyberšikany a šíření nevhodného obsahu)